

ORTAÖĞRETİM
GENEL MÜDÜRLÜĞÜ

TELAFİ EĞİTİMİ

COĞRAFYA

11. SINIF

ORTAÖĞRETİM
GENEL MÜDÜRLÜĞÜ

TELAFİ EĞİTİMİ

COĞRAFYA

11. SINIF

MİLLÎ EĞİTİM BAKANLIĞI YAYINLARI • ...
YARDIMCI KAYNAK EĞİTİM MATERYALİ • ...

TELAFİ EĞİTİMİ
COĞRAFYA 11. SINIF

ISBN ...

Basım Adedi ...

Yazar
KOMİSYON

Türkçe yayın hakları MEB, 2023

Tüm yayın hakları saklıdır. Tanıtım için yapılacak kısa alıntılar dışında, yayıncının yazılı izni olmaksızın hiçbir yolla çoğaltılamaz ve kullanılamaz.

Baskı ...

Sertifika No. ...

İSTİKLÂL MARŞI

Korkma, sönmez bu şafaklarda yüzen al sancak;
Sönmeden yurdumun üstünde tüten en son ocak.
O benim milletimin yıldızıdır, parlayacak;
O benimdir, o benim milletimindir ancak.

Çatma, kurban olayım, çehreni ey nazlı hilâl!
Kahraman ırkıma bir gül! Ne bu şiddet, bu celâl?
Sana olmaz dökülen kanlarımız sonra helâl.
Hakkıdır Hakk'a tapan milletimin istiklâl.

Ben ezelden beridir hür yaşadım, hür yaşarım.
Hangi çılgın bana zincir vuracakmış? Şaşarım!
Kükremiş sel gibiyim, bendimi çiğner, aşarım.
Yırtarım dağları, enginlere sığmam, taşarım.

Garbın âfâkını sarmışsa çelik zırhlı duvar,
Benim iman dolu göğsüm gibi serhaddim var.
Ulusun, korkma! Nasıl böyle bir imanı boğar,
Medeniyyet dediğin tek dişi kalmış canavar?

Arkadaş, yurduma alçakları uğratma sakın;
Siper et gövdeni, dursun bu hayâsızca akın.
Doğacaktır sana va'dettiği günler Hakk'ın;
Kim bilir, belki yarın, belki yarından da yakın.

Bastığın yerleri toprak diyerek geçme, tanı:
Düşün altındaki binlerce kefensiz yatanı.
Sen şehit oğlusun, incitme, yazıktır, atanı:
Verme, dünyaları alsan da bu cennet vatanı.

Kim bu cennet vatanın uğruna olmaz ki feda?
Şüheda fışkıracak toprağı sıksan, şüheda!
Cânı, cânânı, bütün varımı alsın da Huda,
Etmesin tek vatanımdan beni dünyada cüda.

Ruhumun senden İlâhî, şudur ancak emeli:
Değmesin mabedimin göğsüne nâmahrem eli.
Bu ezanlar -ki şehadetleri dinin temeli-
Ebedî yurdumun üstünde benim inlemeli.

O zaman vecd ile bin secde eder -varsa- taşım,
Her cerîhamdan İlâhî, boşanıp kanlı yaşım,
Fışkırır ruh-ı mücerret gibi yerden na'sım;
O zaman yükselerek arşa değer belki başım.

Dalgalan sen de şafaklar gibi ey şanlı hilâl!
Olsun artık dökülen kanlarımın hepsi helâl.
Ebediyyen sana yok, ırkıma yok izmihlâl;
Hakkıdır hür yaşamış bayrağımın hürriyyet;
Hakkıdır Hakk'a tapan milletimin istiklâl!

Mehmet Âkif ERSOY

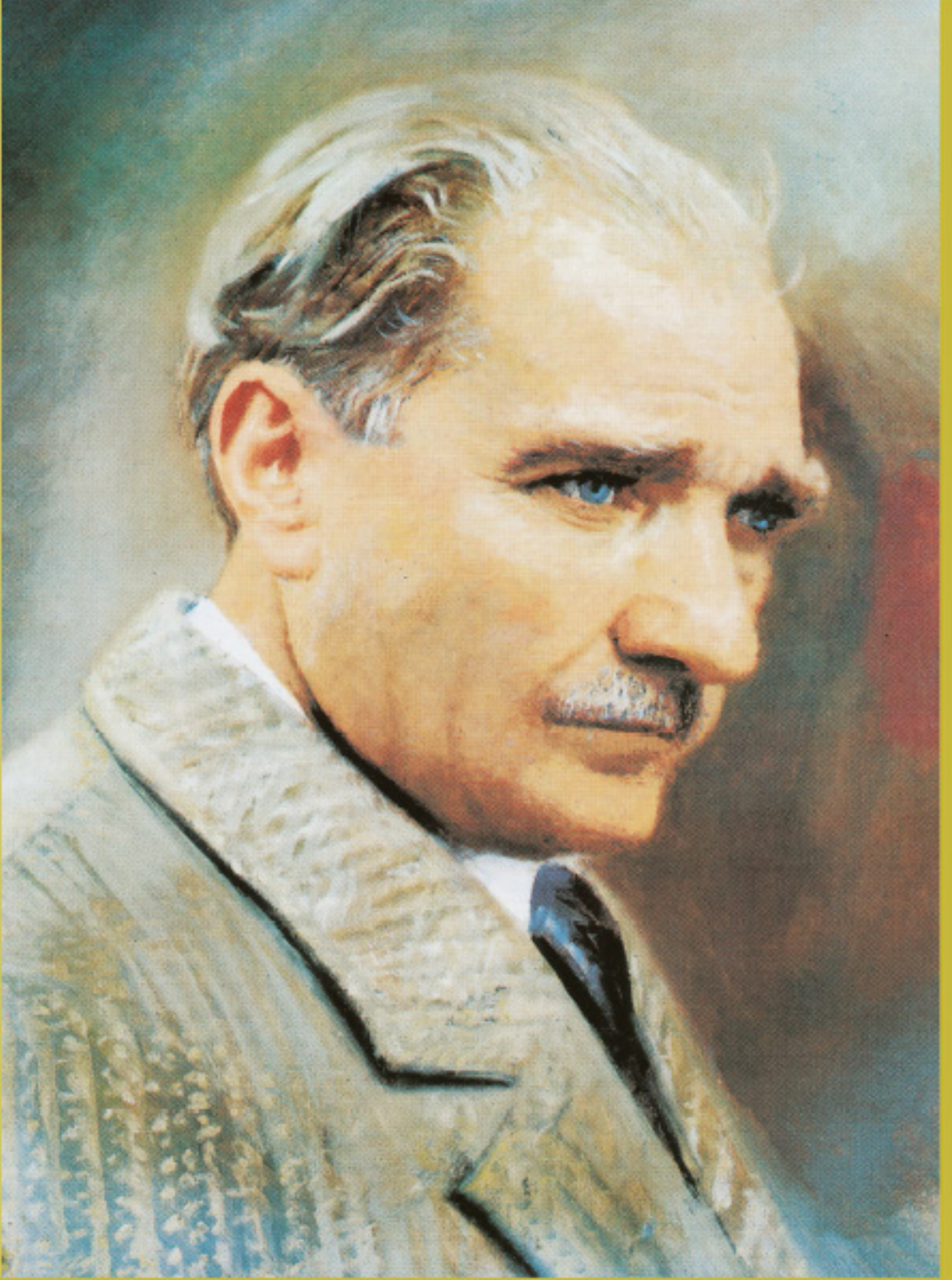
GENÇLİĞE HİTABE

Ey Türk gençliği! Birinci vazifen, Türk istiklâlini, Türk Cumhuriyetini, ilelebet muhafaza ve müdafaa etmektir.

Mevcudiyetinin ve istikbalinin yegâne temeli budur. Bu temel, senin en kıymetli hazinendir. İstikbalde dahi, seni bu hazineden mahrum etmek isteyecek dâhilî ve hâricî bedhahların olacaktır. Bir gün, istiklâl ve cumhuriyeti müdafaa mecburiyetine düşersen, vazifeye atılmak için, içinde bulunacağın vaziyetin imkân ve şeraitini düşünmeyeceksin! Bu imkân ve şerait, çok namûsait bir mahiyette tezahür edebilir. İstiklâl ve cumhuriyetine kastedecek düşmanlar, bütün dünyada emsali görülmemiş bir galibiyetin mümessili olabilirler. Cebren ve hile ile aziz vatanın bütün kaleleri zapt edilmiş, bütün tersanelerine girilmiş, bütün orduları dağıtılmış ve memleketin her köşesi bilfiil işgal edilmiş olabilir. Bütün bu şeraitten daha elîm ve daha vahim olmak üzere, memleketin dâhilinde iktidara sahip olanlar gaflet ve dalâlet ve hattâ hıyanet içinde bulunabilirler. Hattâ bu iktidar sahipleri şahsî menfaatlerini, müstevlîlerin siyasî emelleriyle tevhit edebilirler. Millet, fakr u zaruret içinde harap ve bîtap düşmüş olabilir.

Ey Türk istikbalinin evlâdı! İşte, bu ahval ve şerait içinde dahi vazifen, Türk istiklâl ve cumhuriyetini kurtarmaktır. Muhtaç olduğun kudret, damarlarındaki asil kanda mevcuttur.

Mustafa Kemal Atatürk

MUSTAFA KEMAL ATATÜRK

ÖN SÖZ	8
BEŞERÎ SİSTEMLER	9
KÜRESEL ORTAM: BÖLGELER VE ÜLKELER	17
ÇEVRE VE TOPLUM	37
CEVAP ANAHTARI	52

Değerli Öğretmenler ve Sevgili Öğrenciler,

Millî Eğitim Bakanlığı olarak her koşulda eğitim ve öğretimin devamlılığını sağlamak için gerekli tedbirleri almaktayız. Ülkemizde yaşanan deprem nedeniyle bazı illerimizde eğitim öğretime ara verilmiştir. Bu kapsamda deprem felaketinin eğitim üzerindeki olumsuz etkilerini azaltmak, öğrencilerin akademik becerilerini geliştirmek, eksik oldukları konuları telafi etmek amacıyla eğitimde fırsat eşitliği ilkesini temel alarak öğrencilerimize yönelik telafi eğitimleri başlatılmıştır.

Eğitim öğretime ara verilen 2022-2023 eğitim öğretim yılının ikinci döneminden başlamak üzere derslerde işlenemeyen konu ve kazanımlar tespit edilmiştir. Bu kazanımların kısa bir süre içinde verilebilmesi, öğrenmenin kalıcı olabilmesi, sonraki öğrenmeleri destekleyebilmesi adına öğretim yöntem ve teknikleri çerçevesinde beceri temelli etkinlikler hazırlanmıştır. Bu etkinlikler, konu içeriğine uygun becerilerin kazandırılması amacıyla tasarlanmıştır. Etkinlikler basitten karmaşığa doğru sıralanmıştır.

Telafi Eğitimi kitabında yer alan etkinliklerin hem bireysel hem de grupta yapılabilmesi, bazı etkinliklerin de iş birliğine dayalı olması farklı becerilerin kazandırılmasını sağlamaya yöneliktir.. Etkinlikler, farklı becerileri geliştirmeye uygun olarak hazırlandığı gibi birçok etkinlik günlük yaşamla ilişki kurularak ve öğrencilerin ilgisini çekecek şekilde oluşturulmuştur. Bu telafi sürecinde kalıcı ve anlamlı öğrenmeyi sağlamak adına etkinliklerde öğrencilerin sürece aktif katılması da öncelenmiştir.

Telafi sürecinde bu kaynakların sizlere faydalı olması dileğiyle...

ORTAÖĞRETİM
GENEL MÜDÜRLÜĞÜ

COĞRAFYA

11. SINIF

2. ÜNİTE

BEŞERÎ SİSTEMLER

- 11.2.17. Türkiye'nin madenleri ve enerji kaynaklarının dağılışını açıklar.
- 11.2.19. Türkiye'de sanayi sektörünün özelliklerini açıklar.

2. ÜNİTE > BEŞERÎ SİSTEMLER

Etkinlik No.	Kazanım No.	Etkinlik Adı	Sayfa No.
1	11.2.17	Madenler ve Enerji Kaynakları	11
2	11.2.17	Madenlerin ve Enerji Kaynaklarının Dağılışı	13
3	11.2.19	Türkiye’de Sanayinin Dağılışı	15

2. ÜNİTE > Beşerî Sistemler

Kazanım 11.2.17: Türkiye'nin madenleri ve enerji kaynaklarının dağılışını açıklar.

a) Madenlerin ve enerji kaynaklarının başlıca özelliklerine (rezerv, kullanım alanları vb.) yer verilir.

Genel Beceriler: Bilgi Okuryazarlığı

Alan Becerileri: Tablo, Grafik, Diyagram Hazırlama ve Yorumlama Becerisi

Etkinlik İsmi	MADENLER VE ENERJİ KAYNAKLARI	🕒 30 dk.
Amacı	Madenlerin ve enerji kaynaklarının başlıca özelliklerini açıklayabilme.	👤 Bireysel
Gerekli Materyal: Boya kalemi		

1. Yönerge**Aşağıdaki tablodan ve ön bilgilerinizden yararlanarak soruları cevaplayınız.**

Tablo: Türkiye'de Bazı Madenlerin Rezerv, Üretim, İhracat ve İthalat Miktarları (Ton)

Maden-Enerji Kaynağı Adı	Rezervi	Üretim Miktarı (2019)	İhracat Miktarı (2019)	İthalat Miktarı (2019)
Alüminyum	63.000.000	591.475	1.457.359	38.795
Barit	35.000.000	413.811	249.876	5.689
Bakır	3.790.235	4.021.978	187.423	10.292
Demir	122.000.000	14.473.363	1.429.724	10.124.300
Feldspat	239.305.500	9.447.810	6.344.702	29.255
Granit	2.700.000.000	350.929	52.678	140.944
Kükürt	626.000	0	139.519	320.806
Linyit	13.300.000.000	92.993.461	1.442	0
Mermer	13.900.000.000	10.493.042	6.605.718	55.108
Taş Kömürü	1.126.548.000	1.805.118	56.846	38.140.585

1. Hangi madenlerin veya enerji kaynaklarının Türkiye ekonomisine katkısı daha fazladır? Nedenleriyle açıklayınız.

2. Ülkemizin ithal ettiği madenlerin veya enerji kaynaklarının hangileri olduğunu nedenleriyle açıklayınız.

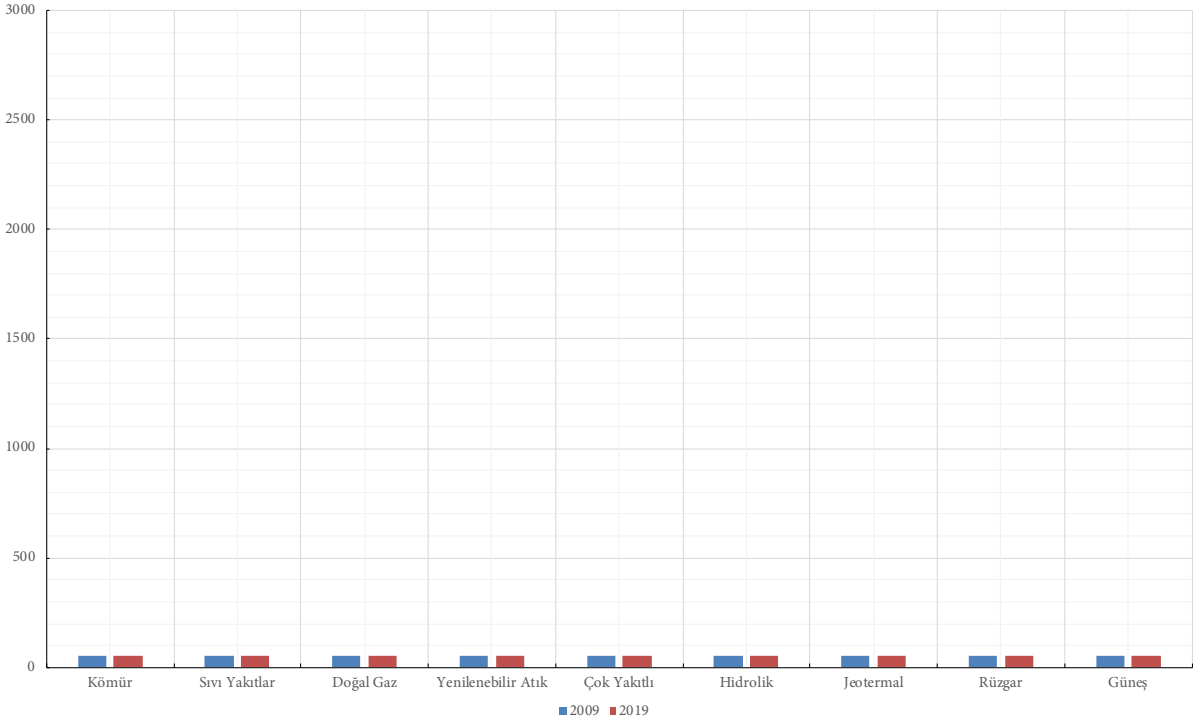
3. Aşağıda verilen maden veya enerji kaynaklarının başlıca kullanım alanlarını yazınız.

Maden-Enerji Kaynağı Adı	Başlıca Kullanım Alanları
Alüminyum	
Barit	
Bakır	
Demir	
Feldspat	
Granit	

2. Yönerge Aşağıdaki tablodan yararlanarak soruları cevaplayınız.

Türkiye'nin Birincil Enerji Kaynaklarına Ait 2009 ve 2019 Yıllarındaki Kurulu Gücü (MW)									
Yıllar	Kömür	Sıvı Yakıtlar	Doğal Gaz	Yenilenebilir Atık	Çok Yakıtlı	Hidrolik	Jeotermal	Rüzgâr	Güneş
2009	10.590	1.699	11.826	87	5.138	14.553	77	792	0
2019	19.570	189	21.844	1.171	4.889	28.503	1.515	7.591	5.995

1. Yukarıdaki tabloda Türkiye'nin birincil enerji kaynaklarına ait 2009-2019 yıllarındaki kurulu güç değerleri verilmiştir. Bu değerleri yansıtan grafiği çizerek meydana gelen değişimi yorumlayınız.

2. Hangi enerji kaynaklarına ait kurulu gücün artırılması ülkemizin dışa bağımlılığını azaltır?

2. ÜNİTE > Beşerî Sistemler Kazanım 11.2.17: Türkiye'nin madenleri ve enerji kaynaklarının dağılışını açıklar.

Genel Beceriler: Bilgi Okuryazarlığı Alan Becerileri: Harita Becerisi

Etkinlik İsmi	MADENLERİN VE ENERJİ KAYNAKLARININ DAĞILIŞI	🕒 20 dk.
Amacı	Türkiye'de madenler ve enerji kaynaklarının dağılışı harita üzerinden gösterebilme.	👤 Bireysel

1. Yönerge Aşağıdaki metin ve haritadan yararlanarak soruları cevaplayınız.

Yer kabuğunun derinliklerinde bulunan ve ekonomik değer taşıyan minerallere maden denir. Türkiye, yer altı kaynaklarının çeşitliliği bakımından zengin bir ülkedir. Bunun başlıca nedeni, ülke arazisinin oluşumu ve şekillenmesinde volkanizma ve dağ oluşumu hareketlerinin etkili olmasıdır. Türkiye'nin sahip olduğu jeolojik yapının karmaşık olması, maden çeşitliliğini artırırken maden yataklarının işletilmesini ise zorlaştırmaktadır.

1. Haritada belirtilen yerlerde aşağıdaki madenlerden hangilerinin bulunduğunu noktalı yerlere yazınız.

Bor mineralleri | Demir | Bakır | Krom | Mermer | Boksit | Fosfat | Cıva | Tuz | Oltu Taşı | Lüle Taşı

⊙ Marmara Adası (Balıkesir): _____	⊙ Seydişehir (Konya): _____
⊙ Eskişehir: _____	⊙ Divriği (Sivas): _____
⊙ Emet (Kütahya): _____	⊙ Oltu (Erzurum): _____
⊙ Çamaltı (İzmir): _____	⊙ Maden (Elazığ): _____
⊙ Ödemiş (İzmir): _____	⊙ Mazıdağı (Mardin): _____

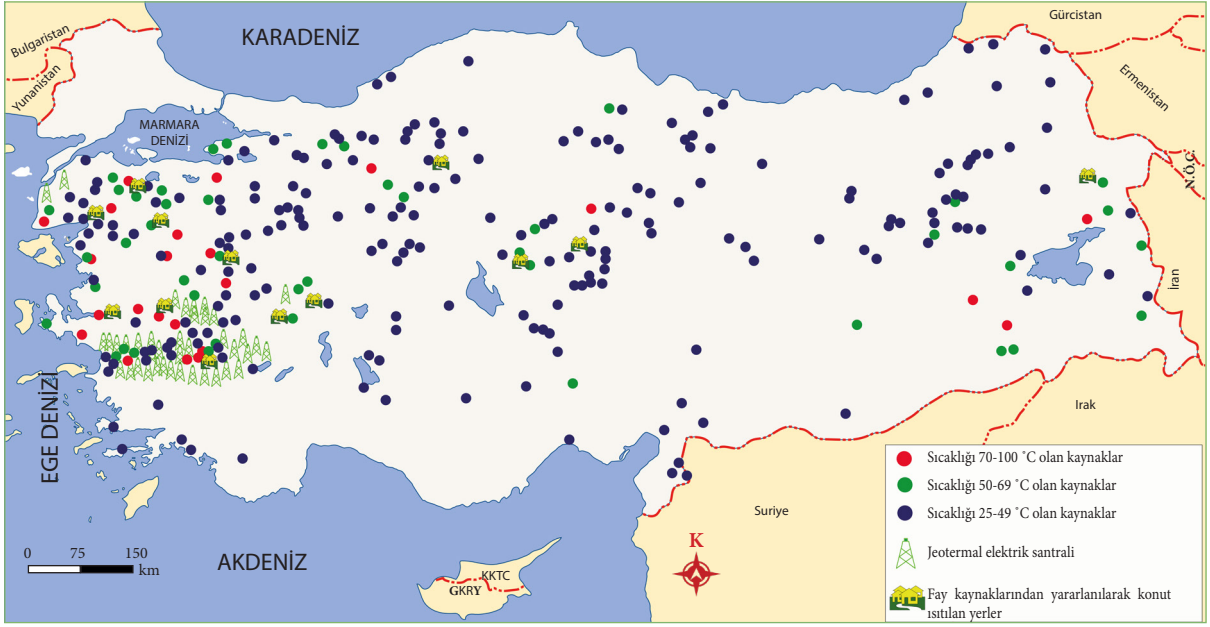
2. Türkiye'nin maden çeşitliliği bakımından durumunu gerekçesiyle açıklayınız.

3. Haritada belirtilen aşağıdaki termik santrallerde kullanılan yakıt türünü belirtiniz.

⊙ Ovaakça (Bursa): _____	⊙ Çatalağzı (Zonguldak): _____
⊙ Afşin-Elbistan (Kahramanmaraş): _____	⊙ Soma (Manisa): _____
⊙ Hamitabad (Kırklareli): _____	⊙ Yatağan (Muğla): _____

2. Yönerge Aşağıdaki metin ve haritadan yararlanarak soruları cevaplayınız.

Yerin derinliklerinden gelen sıcak su ve su buharını ifade eden jeotermal enerji; elektrik üretiminin yanı sıra konut ve seraların ısıtılması, termal turizm ve endüstri gibi birçok alanda kullanılmaktadır. Bu zenginlik; yenilenebilir, düşük maliyetli, çevre kirliliğini minimum seviyede etkileyen, aranması ve işletilmesinde ileri teknoloji gerektirmeyen yerli bir enerji kaynağıdır. Aktif bir tektonik kuşak üzerinde bulunan ve zengin jeotermal kaynaklara sahip olan Türkiye’de son yıllarda bu enerjinin kullanımına yönelik önemli yatırımlar yapılmıştır. MTA’nın yaptığı çalışmalara göre ülkemizde 198 tane jeotermal alan belirlenmiştir.

1. Türkiye’de jeotermal enerji potansiyelinin en yüksek olduğu yeri gerekçesiyle açıklayınız.

2. Türkiye’de jeotermal enerjinin başlıca kullanım alanları nelerdir?

3. Jeotermal enerjinin sağladığı en önemli avantajlar nelerdir?

2. ÜNİTE > Beşerî Sistemler

Kazanım 11.2.19: Türkiye’de sanayi sektörünün özelliklerini açıklar.

- a) Türkiye’de sanayiye etkileyen faktörlere yer verilir.
b) Türkiye’de sanayi sektörünün dağılışına yer verilir.

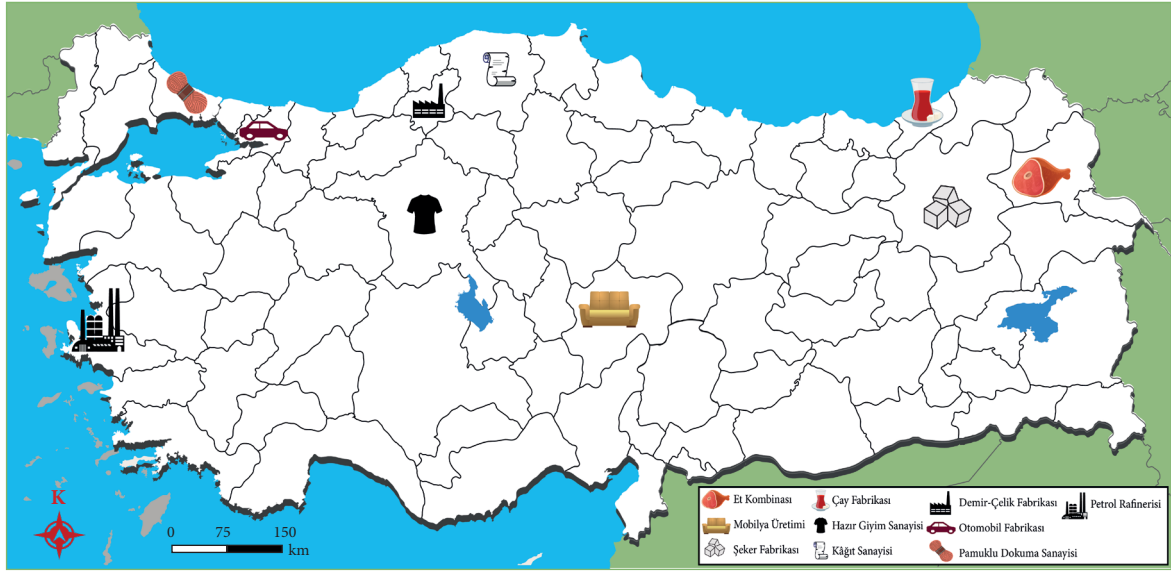
Genel Beceriler: Eleştirel Düşünme Becerisi

Alan Becerileri: Coğrafi Sorgulama, Harita Becerisi

Etkinlik İsmi	TÜRKİYE’DE SANAYİNİN DAĞILIŞI	⌚ 30 dk.
Amacı	Türkiye’de sanayinin dağılışına etki eden faktörleri ve sanayinin dağılışını açıklayabilme.	👤 Bireysel
Gerekli Materyaller: Atlas, Türkiye İdari Bölünüş Haritası		

1.Yönerge

Aşağıda Türkiye’deki bazı sanayi kuruluşlarını gösteren harita verilmiştir. Bu haritadan yararlanarak tabloyu uygun şekilde doldurunuz.

Harita: Türkiye’deki bazı sanayi kuruluşları

1. Aşağıdaki tabloya il adlarını yazarak bu illerdeki sanayi tesislerinin kuruluş yerinde etkili olan faktörleri (✓) ile işaretleyiniz (Not: Birden fazla faktör işaretleyebilirsiniz.).

İller	Sanayi Kuruluşu	Kuruluş Yerinde Etkili Olan Faktörler				
		Ham Madde	Ulaşım	Enerji	Pazar	İş Gücü
.....	Et Kombinası					
.....	Mobilya Üretimi					
.....	Şeker Fabrikası					
.....	Çay Fabrikası					
.....	Kâğıt Sanayisi					
.....	Demir-Çelik Fabrikası					
.....	Otomobil Fabrikası					
.....	Pamuklu Dokuma Fabrikası					
.....	Petrol Rafinerisi					
.....	Hazır Giyim Sanayisi					

- [illegible]

ORTAÖĞRETİM
GENEL MÜDÜRLÜĞÜ

COĞRAFYA

11. SINIF

3. ÜNİTE

KÜRESEL ORTAM: BÖLGELER VE ÜLKELER

- 11.3.1. İlk kültür merkezlerinin ortaya çıkışı, yayılışı ve dağılışlarını belirleyen faktörleri açıklar.
- 11.3.2. Farklı kültürel bölgelerin yeryüzünde yayılışına etki eden faktörleri açıklar.
- 11.3.4. Türkiye'nin tarih boyunca medeniyetler merkezi olmasını konumu açısından değerlendirir.
- 11.3.5. Ülkeler ve bölgeler arasındaki ticaret ile ham madde, üretim ve pazar alanlarını ilişkilendirir.
- 11.3.7. Sanayileşmiş bir ülkeyi sanayileşme süreçleri açısından değerlendirir.
- 11.3.9. Bölgesel ve küresel ölçekteki örgütleri etki alanları açısından değerlendirir.

3. ÜNİTE > KÜRESEL ORTAM: BÖLGELER VE ÜLKELER

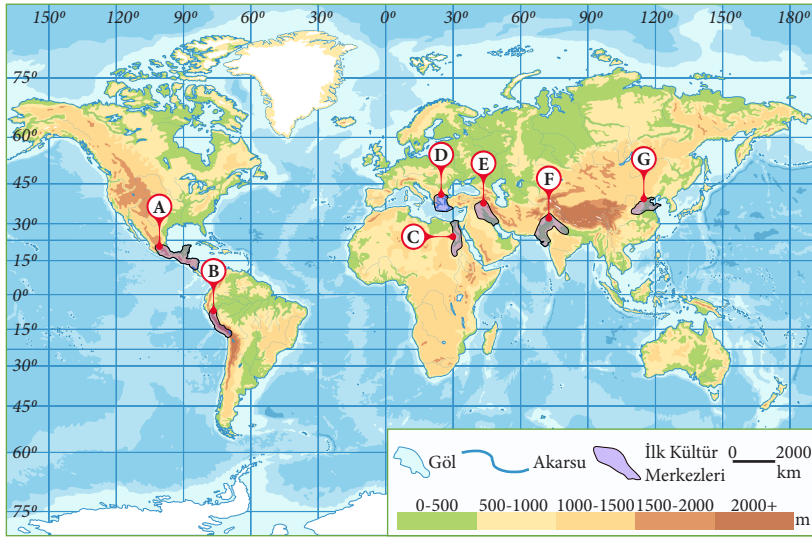
Etkinlik No.	Kazanım No.	Etkinlik Adı	Sayfa No.
4	11.3.1	Uygarlıkların Doğuşu	19
5	11.3.2	İslam Kültürü ve Avrupa	21
6	11.3.2	Kültür Bölgeleri	23
7	11.3.4	Türkiye'nin Konumunun Medeniyetlerin Ortaya Çıkmasındaki Rolü	25
8	11.3.4	Anadolu Medeniyetlerinin Kurulduğu Alanın Özelliklerini Kullanmaları	27
9	11.3.5	Küresel Ticaret	29
10	11.3.7	İngiltere'de Sanayileşme	31
11	11.3.9	Birlikte Çalışmak	33
12	11.3.9	Komşularla Anlaştık	35

3. ÜNİTE > Küresel Ortam: Bölgeler ve Ülkeler Kazanım 11.3.1: İlk kültür merkezlerinin ortaya çıkışı, yayılışı ve dağılışlarını belirleyen faktörleri açıklar.
Genel Beceriler: Bilgi Okuryazarlığı Alan Becerileri: Harita Becerisi

Etkinlik İsmi	UYGARLIKLARIN DOĞUŞU	🕒 20 dk.
Amacı	İlk kültür merkezlerinin ortaya çıkışı, yayılışı ve dağılışını açıklayabilme.	👤 Bireysel

Yönerge Haritadan, görsellerden ve bilgilerden yararlanarak aşağıdaki soruları cevaplayınız.

Ülkemizde görev yapan bir grup akademisyen; ilk uygarlıkların doğduğu ve geliştiği alanları (çevre şartları, beşeri faaliyetler vb.) inceleyerek elde ettikleri bilgi, fotoğraf ve videolardan oluşan bir “Uygarlık Sergisi” düzenleyecektir. Bu amaçla akademisyenlerin ziyaret ettiği bölgelere ve bu bölgelere ait bilgilere aşağıda yer verilmiştir.

1.

Gelişiminde Ganj ve İndus nehirlerinin etkisi olmuştur. Temel ekonomik faaliyetin tarım olduğu bölgede etnik olarak çok farklı toplumlar yaşamaktadır.

2.

Etrafı geniş çöllerle kaplı olan bu uygarlığın kuruluş yeri Nil Nehri kıyılarıdır. Tarımın gelişmiş olması yanında, tıp, matematik, geometri gibi pek çok bilimde de ileri durumdadırlar.

3.

Tarımdaki gelişimini ve sulama sistemlerini Fırat ve Dicle nehirleriyle besleyen bu uygarlık, bilinen en eski medeniyetlerin de yaşadığı bir bölgede kurulmuştur.

4.

Sarırmak ve Gökırmak kıyılarına kurulan bu medeniyet tarımda ileridir. Pusula, matbaa, barut, kâğıt ve mürekkep gibi pek çok buluşun da öncüsü olmuştur.

1. Yukarıda açıklamaları verilen görsellerle haritadaki ilk kültür merkezlerini isimlerini de belirtecek şekilde eşleştiriniz.

1.	2.	3.	4.
			
_____	_____	_____	_____

2. Araştırma yapılan bölgelerde ilk kültür merkezlerinin oluşumunu etkileyen ortak özellikleri belirleyiniz. Bu durumun ilk kültür merkezlerinin kuruluşu ve gelişimi üzerinde nasıl bir etkiye sahip olduğunu açıklayınız.

3. Araştırmacı grup, denizcilikte ilerlemiş uygarlıklarla ilgili çalışma yapmak istediği takdirde haritada işaretli merkezlerden hangisini seçmelidir? Seçilen uygarlığı, coğrafi konumunu da göz önünde bulundurarak diğer ekonomik faaliyetler açısından değerlendiriniz.

4. Günümüzde kültür merkezlerinin yayılışında yukarıdakilerin dışında başka hangi faktörler etkili olmuştur?

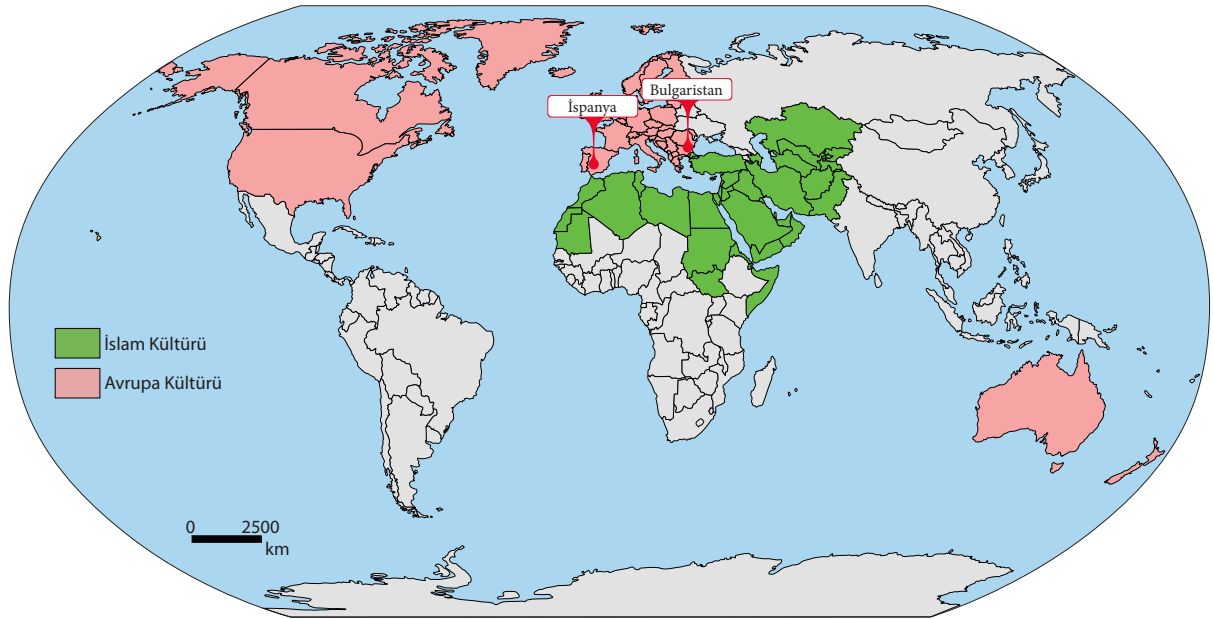
3. ÜNİTE > Küresel Ortam: Bölgeler ve Ülkeler Kazanım 11.3.2: Farklı kültürel bölgelerin yeryüzünde yayılışına etki eden faktörleri açıklar.
Genel Beceriler: Bilgi Okuryazarlığı Alan Becerileri: Harita Becerisi

Etkinlik İsmi	İSLAM KÜLTÜRÜ VE AVRUPA	🕒 30 dk.
Amacı	İslam ve Avrupa kültürlerinin yayılışında etkili olan faktörleri haritadaki konumlarıyla ilişkilendirerek açıklayabilme.	👤 Bireysel

Yönerge

Aşağıdaki metinden ve haritadan yararlanarak soruları cevaplayınız.

Bir topluma veya halk topluluğuna özgü düşünce ve sanat eserlerinin bütününe **kültür**, kültürün doğduğu yere de **kültür ocağı** denir. Kültürler arasında tarih boyunca etkileşim olmuş, hiçbir kültür kendi içinde kapalı kalmamıştır. Kültür ocağı Orta Doğu olan ve tevhit inancına dayanan İslam kültürü; birey ve toplumların kişilik, ahlak, bilim, sanat, teknoloji gibi alanlarda da gelişimini esas alır. Birey ve toplum refahına önem veren İslam kültürü; ticaret, teknolojik gelişmeler, icatlar, mimari, edebiyat vb. vasıtalarla Orta Doğu'dan Kuzey Afrika'ya, Asya'dan Avrupa'ya kadar birçok coğrafyaya yayılmıştır. İslam medeniyetinin bilim, sanat ve düşünce alanındaki başarıları Avrupa'da ses getirmiş; özellikle Endülüs, İslam medeniyetinin en güzel eserleriyle donatılmıştır. Dünyanın dört bir tarafında bulunan ve günümüze kadar ulaşan İslam medeniyetine ait eserlerin varlığı, bu kültürün ne denli geniş bir coğrafyada etkili olduğunun da en güzel kanıtıdır. Kilisenin baskıcı tutumunun yanı sıra insan onurunu zedeleyen uygulamalarını yıkan İslam medeniyeti; akla, bilime ve insani değerlere önem vererek Avrupa'nın maddi ve manevi gelişiminde etkin rol oynamıştır.

Harita 1: İslam ve Avrupa Kültür Bölgeleri Haritası

- İslam kültürünün kültür ocağı neresidir? Bu durum İslam kültürünün yayılışını nasıl etkilemiştir? Haritayla ilişkilendirerek açıklayınız.

2. İslam kültürünün kalıcı olmasını sağlayan faktörler nelerdir? Açıklayınız.

3. Verilen görseller incelendiğinde iki ülkenin mimari benzerliğini nasıl yorumlarsınız? Haritadaki konumlarıyla ilişkilendirerek açıklayınız.

Görsel 1: Filibe evleri (Bulgaristan)

Görsel 2: Odunpazarı Evleri (Eskişehir)

4. İber Yarımadası'nda bir İslami eserin bulunması İslam kültürüne ne gibi katkılar sağlar? İspanya'nın haritadaki konumuyla ilişkilendirerek açıklayınız.

Görsel 3: İspanya'da bulunan Al Hamra Sarayı; Endülüslü Emevîler zamanında inşa edilmiş ve tüm ihtişamıyla varlığını sürdürmektedir.

5. Avrupa kültürünün görüldüğü kıtalar hangileridir? Bu kültürün çok geniş bir alana yayılmasına neden olan faktörler neler olabilir?

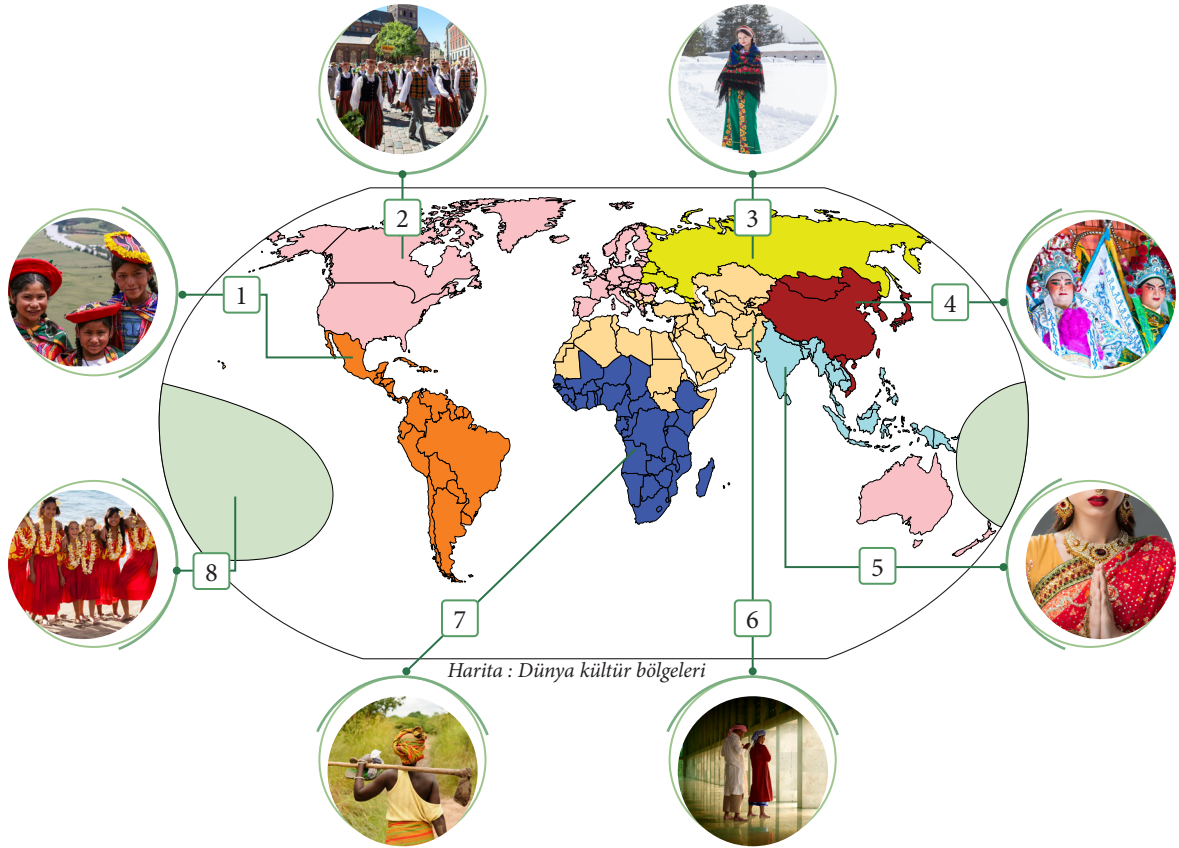
3. ÜNİTE > Küresel Ortam: Bölgeler ve Ülkeler Kazanım 11.3.2: Farklı kültürel bölgelerin yeryüzünde yayılışına etki eden faktörleri açıklar.

Genel Beceriler: Bilgi Okuryazarlığı Alan Becerileri: Harita Becerisi

Etkinlik İsmi	KÜLTÜR BÖLGELERİ	🕒 30 dk.
Amacı	Farklı kültürlerin yayılışında etkili olan faktörleri haritadaki konumlarıyla ilişkilendirerek açıklayabilme.	👤 Bireysel

Yönerge

Aşağıda verilen görsellerden ve haritadan yararlanarak soruları cevaplayınız.

1. Haritada verilen kültür bölgeleri ile görselleri eşleştirerek ilgili kültüre dair kısa bir açıklama yapınız.

KÜLTÜR BÖLGESİ	GÖRSEL NUMARASI VE AÇIKLAMASI
A) Arap-İslam	8-Asya, Avrupa ve Afrika kıtalarının kesiştiği bir yerde gelişmesi sonucunda geniş yayılma alanı bulmuştur.
B) Slav-Rus	
C) Şark-Hint	
Ç) Latin-Amerika	
D) Avrupa-Anglo Amerika	
E) Şark-Çin	
F) Sahra Altı-Afrika	
G) Pasifik	

2. Afrika kültür bölgesinin yayılışını sınırlandıran fiziki çevre faktörleri nelerdir? Açıklayınız.

2.Yönerge Aşağıdaki metinden yararlanarak soruları cevaplayınız.

Şintoizm, ataların ruhlarıyla ilişkilendirilen tabiat üstü varlıklara veya güçlere (kami) belli ritüeller çerçevesinde tapınma; aynı zamanda ilkel bir tabiatçılık anlayışından beslenen ve tabiatla insan arasında mevcut, görünen ve görünmeyen her türlü ilişkiye önem atfeden güçlü bir ahlâk sistemi geliştirmiştir. Önemli bayramların başında bereketi temsil eden pirinç aracılığıyla ilkbahar (pirinç ekme) ve sonbahar (hasat şükranı) bayramları ile yılda iki defa Amaterasu ve yılda bir defa yerel kami adına kutlanan bayramlar gelir. Şinto inancında kutsallık atfedilen belli bir merkez yoktur. Bunun yerine başta Japon toprakları olmak üzere bütün tabiat kutsal kabul edilir. Fakat dağlara, özellikle de Fuji Dağı'na kamilerin meskeni olduklarına inanıldığından saygı gösterilir. Güneş, Şinto sembolizminde önemli bir yere sahiptir. Japonya kelimesinin Japoncadaki karşılığı olan Nippon (Nihon) "Güneşin doğduğu ülke" anlamına gelir. Japon bayrağını oluşturan beyaz zemin üzerindeki büyük kırmızı nokta güneşi temsil eder. Animistik dinlerin çoğunda rastlandığı üzere tanrısallık güçlere karşılık gelen ve "tabiat ruhları" (yaşam güçleri) şeklinde açıklanan kamiler tabiattaki her şeyde mevcuttur.

İslam Ansiklopedisi, Şintoizm Maddesi

- ① "Bir toplumun inanç sistemine bakılarak coğrafi şartlarıyla ilgili çıkarımlarda bulunulabilir." cümlesini metinle ilişkilendirerek açıklayınız.

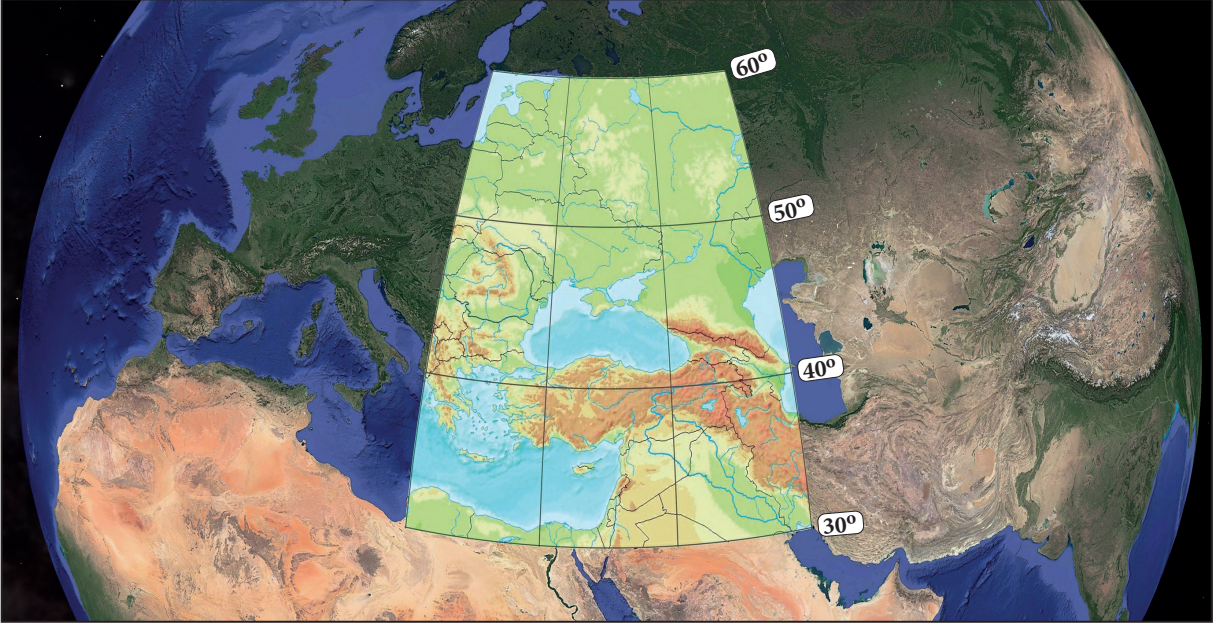
- ② Maddi kültür unsurlarıyla manevi kültür unsurları arasındaki etkileşimi Japon kültür bölgesiyle ilişkilendirerek açıklayınız.

- ③ Şintoizm'in dışarıya kapalı bir din olmasının nedenleri nelerdir? Açıklayınız.

3. ÜNİTE > Küresel Ortam: Bölgeler ve Ülkeler Kazanım 11.3.4: Türkiye'nin tarih boyunca medeniyetler merkezi olmasını konumu açısından değerlendirir.
Genel Beceriler: Bilgi Okuryazarlığı Alan Becerileri: Coğrafi Sorgulama, Harita Becerisi

Etkinlik İsmi	TÜRKİYE'NİN KONUMUNUN MEDENİYETLERİN ORTAYA ÇIKMASINDAKİ ROLÜ	🕒 20 dk.
Amacı	Türkiye'nin konumunun Anadolu'da kurulan medeniyetler açısından önemini değerlendirebilme.	👤 Bireysel

1. Yönerge Aşağıdaki görselden ve bilgilerden yararlanarak soruları cevaplayınız.

Görsel 1: Türkiye'nin Dünya üzerindeki konumu

Bilgi 1 Güneybatı Asya'da bulunan ve "Bereketli Hilal" adı verilen saha, Fırat ve Dicle nehirlerinin bulunduğu Mezopotamya bölgesi ve çevresinde yer alır. Bu bölgede ilk defa MÖ 8500 yıllarında tarımsal üretim için buğday, zeytin ve bezelye kullanılmış; koyun ve keçi evcilleştirilmiştir. Böylelikle İlk Çağ medeniyetlerinin en önemli geçim kaynağı olan tarım faaliyetleri başlamıştır.

Bilgi 2 Buzul Çağı'ndan sonraki dönem Holosen olarak adlandırılmaktadır. Günümüzden yaklaşık 11.600 yıl öncesinde başlayan Holosen'de ısınma ve soğuma süreçleri birbirini takip etmiştir. MS 800-1200 yılları arasında kapsayan dönemde Avrupa'da buzullar kuzeye çekilirken o güne kadar soğuk kuşakta yer alan alanlar yerleşmeye ve tarıma açılmaya başlanmıştır. MS 1400-1850 yılları arasında kapsayan dönem küçük Buzul Çağı olarak da adlandırılır. Buzullar yeniden güneye ilerlemiştir. Bu dönemde soğuktan etkilenen ve aralarında İskandinav ülkeleri, Hollanda, İngiltere ve Rusya gibi ülkelerin olduğu Kuzey Avrupa ve Asya ülkeleri daha güneye, sıcak bölgelere gitme gayreti içerisinde girmişlerdir.

Bilgi 3 Orta Çağ Avrupa'sı; biri Avrupa'yı Asya'ya bağlayan baharat ticareti, diğeri ise Avrupa'yı Afrika'ya bağlayan altın ticareti yolu şeklinde uzun mesafeli iki büyük ticaret yolunun sonunda bulunuyordu.

1. Türkiye'nin konumunun iklim açısından Anadolu medeniyetlerine etkisini değerlendiriniz.

- ② İlk Çağ ve Orta Çağ'daki iklim değişimlerinin tarıma etkisini, Anadolu medeniyetlerinin konum özellikleri açısından değerlendiriniz.

- ③ Anadolu medeniyetlerinin bulunduğu bölgenin ekonomik gelişimlerine katkısı nasıl olmuştur? Açıklayınız.

- ④ Türkiye'nin özel konumu, Anadolu medeniyetlerinin savunma ve güvenlik özelliklerini nasıl etkilemiştir?

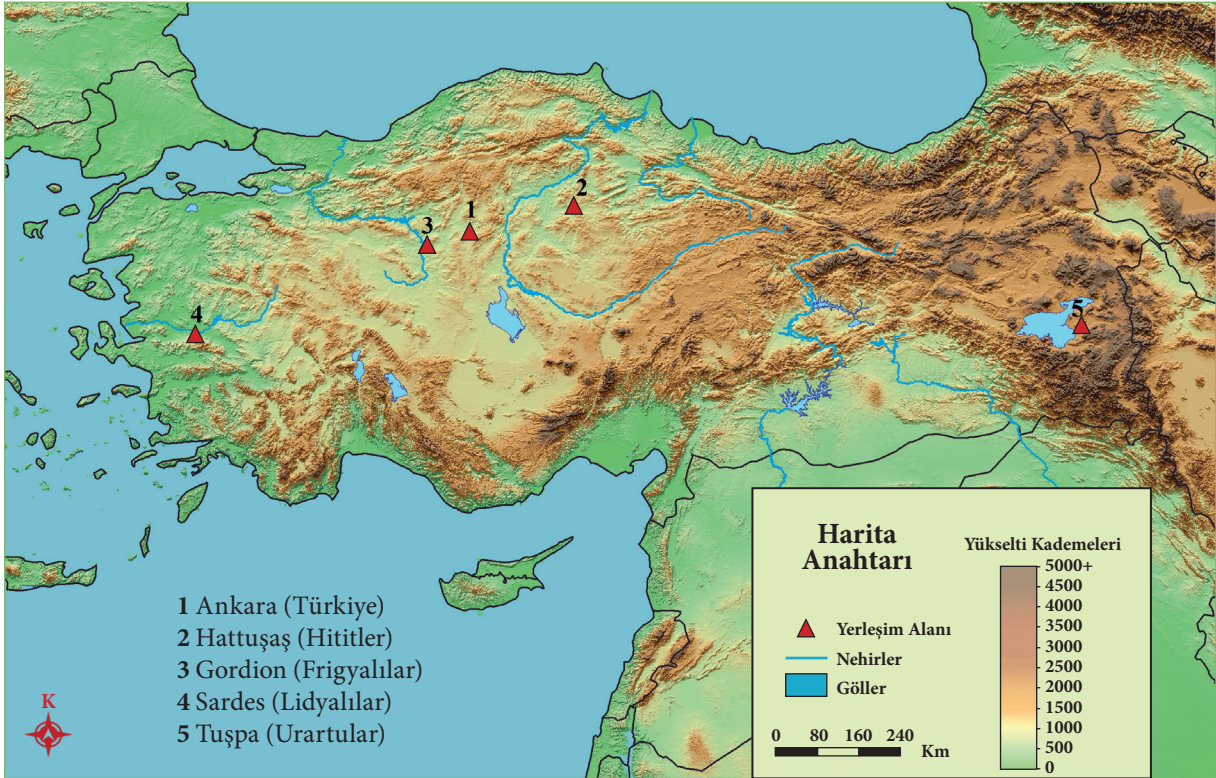
3. ÜNİTE > Küresel Ortam: Bölgeler ve Ülkeler Kazanım 11.3.4: Türkiye'nin tarih boyunca medeniyetler merkezi olmasını konumu açısından değerlendirir.
Genel Beceriler: Bilgi Okuryazarlığı Becerisi Alan Becerileri: Coğrafi Sorgulama, Harita Becerisi

Etkinlik İsmi	ANADOLU MEDENİYETLERİNİN KURULDUĞU ALANIN ÖZELLİKLERİNİ KULLANMALARI	🕒 15 dk.
Amacı	Konum özelliklerinin Anadolu topraklarında kurulmuş medeniyetlere etkisini değerlendirebilme.	👤 Bireysel

* 4 saatlik programa uygun hazırlanmıştır.

Yönerge

Aşağıdaki haritadan yararlanarak soruları cevaplayınız.

Harita 1: Anadolu'da kurulan medeniyetlerden bazılarının başkentlerini gösteren harita

1. Kurulduğu bölge açısından en elverişli iklim şartlarına sahip başkent hangisidir? Nedenlerini açıklayınız.

2. İlk Çağ medeniyetlerinde başkentler, neden su kaynaklarına yakın yerlerde kurulmuştur? Haritadan yararlanarak açıklayınız.

3. Ticaret alanında gelişmeye en uygun başkent hangisidir? Nedenlerini açıklayınız.

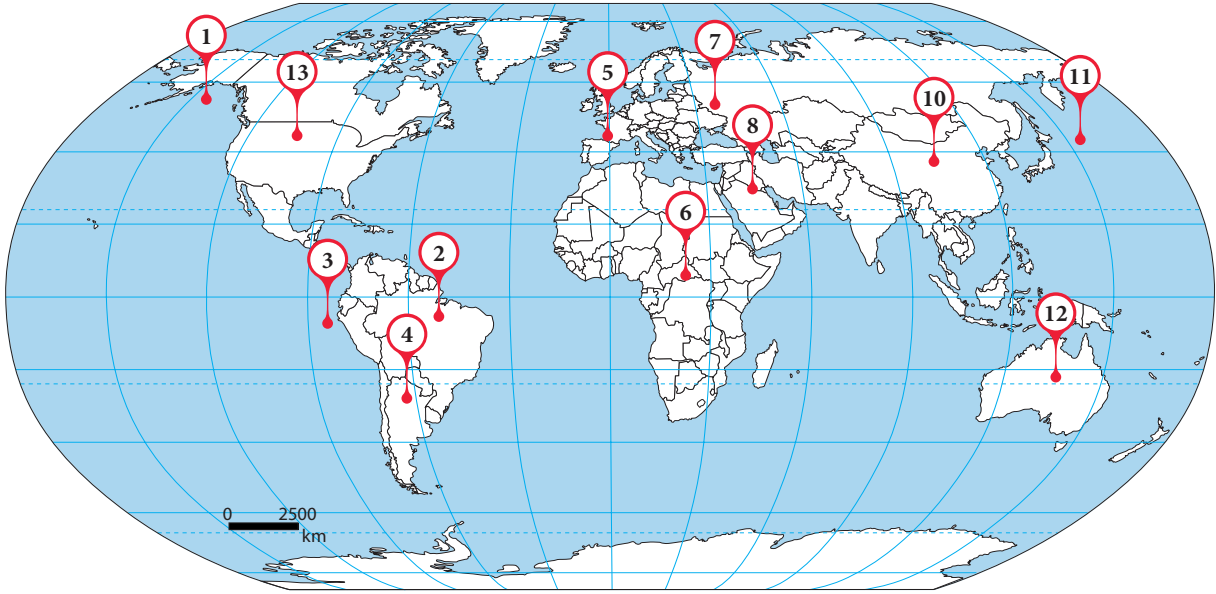
4. Ankara'nın Hattuşaş ve Gordion gibi başkentlerin yakınlarında bulunması, bu üç başkentten hangi özelliğinden kaynaklanmış olabilir? Değerlendiriniz.

3. ÜNİTE > Küresel Ortam: Bölgeler ve Ülkeler Kazanım 11.3.5: Ülkeler ve bölgeler arasındaki ticaret ile ham madde, üretim ve pazar alanlarını ilişkilendirir.
Genel Beceriler: Eleştirel Düşünme Alan Becerileri: Coğrafi Sorgulama ve Harita Becerisi

Etkinlik İsmi	KÜRESEL TİCARET	🕒 20 dk.
Amacı	Ülkeler ve bölgeler arasındaki ticaret ile ham madde, üretim ve pazar alanlarını ilişkilendirebilme.	👤 Bireysel

1. Yönerge Aşağıdaki metin ve haritadan yararlanarak soruları cevaplayınız.

Dünyada hiçbir ülke kendi ihtiyacını karşılayabilecek düzeyde ham madde, kapasite ve sermayeye sahip değildir. Bu nedenle ülkeler, sahip olduğu fazla ham maddeleri ve ürettiği ürünleri başka ülkelere satar, ihtiyaç duyduğu ürünleri de başka ülkelere satın alır. Ülkeler ve bölgeler arasındaki bu ticari faaliyetlere bağlı olarak küresel ticaret ağı ortaya çıkmıştır. Dünya geneline bakıldığında ham madde, üretim ve pazar alanlarının bulunduğu yerler farklılık göstermektedir.

1. Haritada numaralandırılmış şekilde verilen dünyanın önemli ham madde üretim alanları ile tablo-daki faaliyetleri eşleştiriniz (Not: Rakamlar birden fazla faaliyet alanı ile eşleştirilebilir.).

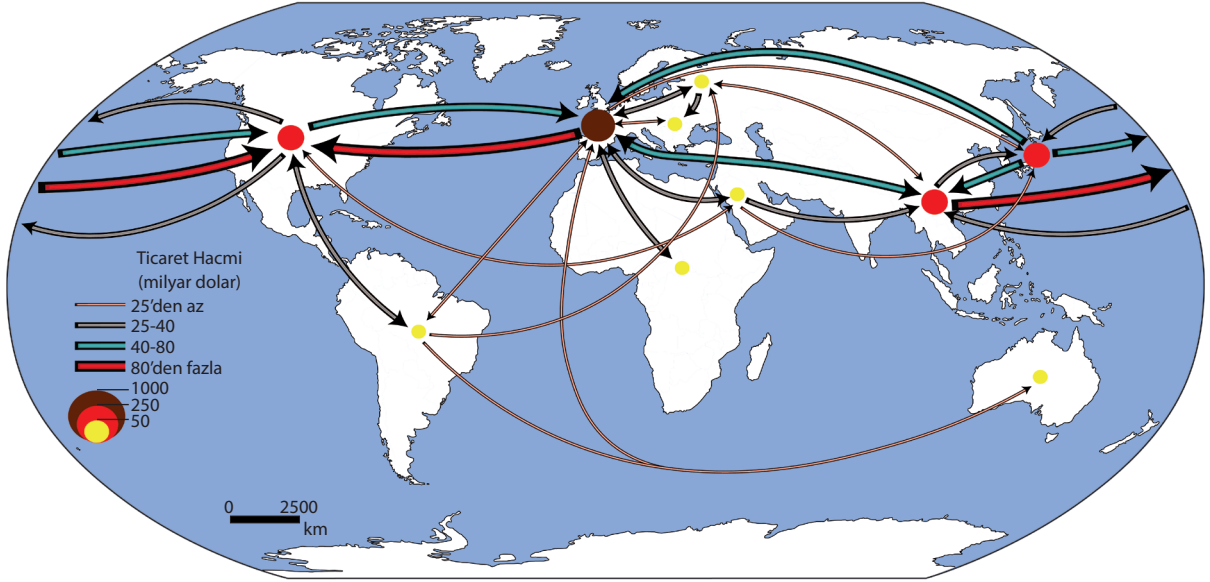
.....	Balıkçılık		Yer altı kaynakları		Bitkisel üretim
.....	Büyükbaş hayvancılık		Ormancılık		Küçükbaş hayvancılık

2. Haritadaki işaretli alanlardan hangileri sanayi, hangileri de enerji üretim bölgesi içerisinde yer alır? Bu durumun ortaya çıkmasında etkili olan faktörler nelerdir?

3. Haritadaki işaretli yerlerden hangileri önemli pazar alanları içerisinde yer alır? Bu yerlerin pazar alanı olmasında etkili olan faktörleri açıklayınız.

2. Yönerge

Aşağıdaki küresel ticaret hacmi haritasından yararlanarak soruyu cevaplayınız.

Harita 2: Dünya küresel ticaret hacmi

1. Küresel ticaret hacmine bakıldığında yoğunlaşmanın belirli alanlarda toplandığı görülmektedir. Bu durumu ham madde, üretim ve pazar alanlarıyla ilişkilendirerek açıklayınız.

3. ÜNİTE > Küresel Ortam: Bölgeler ve Ülkeler

Kazanım 11.3.7: Sanayileşmiş bir ülkeyi sanayileşme süreçleri açısından değerlendirir.

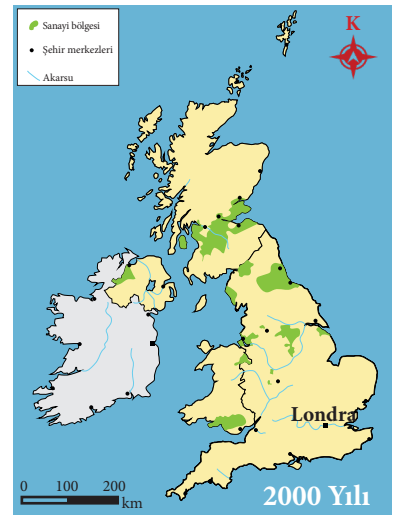
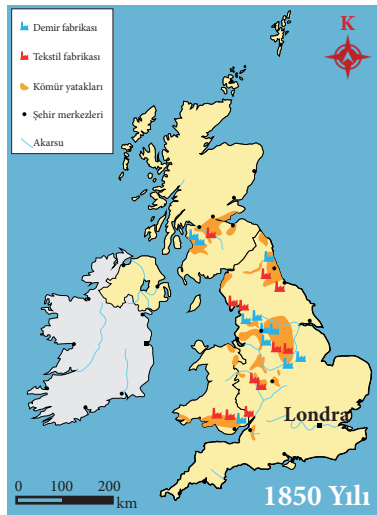
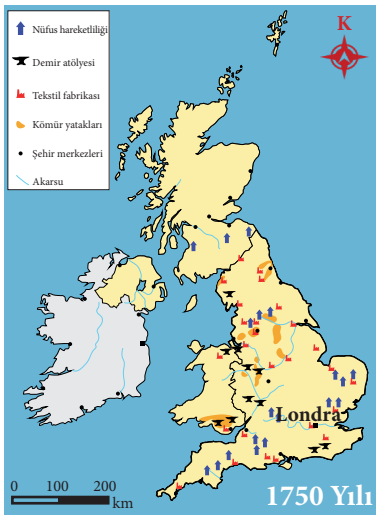
Genel Beceriler: Bilgi Okuryazarlığı ve İletişim Becerisi

Alan Becerileri: Değişim ve Sürekliliği Algılama

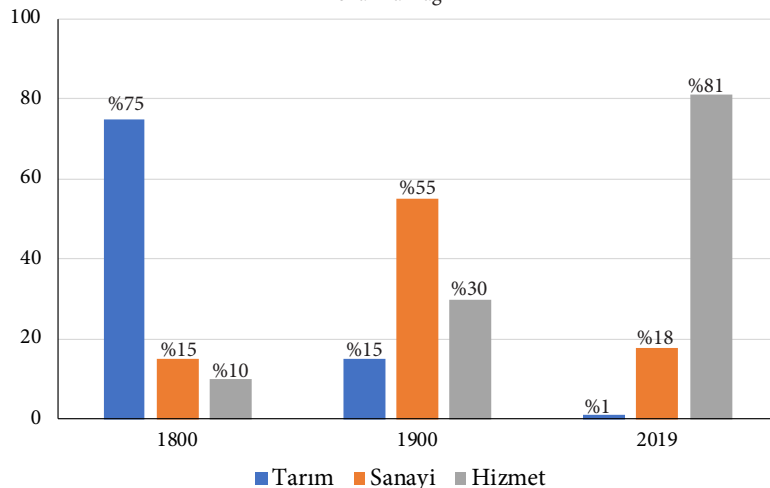
Etkinlik İsmi	İNGİLTERE'DE SANAYİLEŞME	🕒 20 dk.
Amacı	Sanayileşmiş bir ülkeyi sanayileşme süreçleri açısından değerlendirebilme.	👤 Bireysel

Yönerge*Aşağıdaki metin, haritalar ve grafikten yararlanarak soruları cevaplayınız.*

Sanayileşme, bir ülkenin ya da bölgenin ekonomik ve toplumsal yapısındaki çok sayıda temel değişimi içeren bir süreçtir. Dünyada bu süreci ilk yaşayan ülke İngiltere'dir. Sanayileşme sürecinin ilk olarak İngiltere'de yaşanmış olmasında bazı sosyal, politik, ekonomik hatta tarihi nedenler vardır. İngiltere'yi dünyanın sanayi merkezi hâline getiren ilk yenilikçi değişimler, pamuklu dokuma ve demircilik alanında olmuştur. Sanayi Devrimi'nin temel itici gücü ise pamuklu dokuma sanayisidir. 17. yüzyılın başlarında basit yün ipliği makineleriyle yapılan dokumacılık faaliyetleri; yeni icatlarla beraber sırasıyla su gücü, buharlı makineler ve elektrikle çalışan büyük fabrikalarda yapılmaya başlandı. Sanayi Devrimi'nin ilk aşamasında buhar, kömür ve demirin ortak kullanımı demir yolu faaliyetlerini de geliştirmiştir. Sanayi Devrimi'nin başladığı dönemlerde yaklaşık 6 milyon olan İngiltere nüfusu, 80 yıl sonra 14 milyona ulaşmıştır. Kısa bir sürede nüfusun iki katına çıkması tarım toplumlarında olan bir durumdur. Ancak İngiltere'deki nüfus artışında tarımın yanı sıra sanayileşme de etkili olmuştur.

İngiltere'de Çalışan Nüfusun Ekonomik Faaliyet Kollarına Dağılımı

- ①. Sanayileşme faaliyetlerinin ilk önce İngiltere’de başlamasında hangi faktörler etkili olmuştur? Açıklayınız.

- ②. İngiltere’de ilk sanayi merkezlerinin kuruluşunda nelere dikkat edilmiştir?

- ③. İngiltere’de hangi enerji kaynakları yer almaktadır? Bu enerji kaynaklarının İngiltere sanayisi için nasıl bir öneme sahip olduğunu açıklayınız.

- ④. Demir yolu ulaşımında yaşanan gelişmeler, İngiltere sanayisi açısından nasıl bir öneme sahiptir?

- ⑤. Sanayileşmenin başlaması İngiltere’nin nüfus ve yerleşme dağılışını nasıl etkilemiştir? Açıklayınız.

- ⑥. İngiltere’de sanayileşme ile nüfusun sektörlere dağılışı arasında nasıl bir ilişki vardır? Açıklayınız.

3. ÜNİTE > Küresel Ortam: Bölgeler ve Ülkeler

Kazanım 11.3.9: Bölgesel ve küresel ölçekteki örgütleri etki alanları açısından değerlendirir.

Genel Beceriler: Bilgi Okuryazarlığı Becerisi, Eleştirel Düşünme Becerisi

Alan Becerileri: Coğrafi Sorgulama

Etkinlik İsmi	BİRLİKTE ÇALIŞMAK	🕒 20 dk.
Amacı	Birleşmiş Milletler ve ona bağlı kuruluşların kuruluş amacı ve çalışma alanlarını değerlendirebilme.	👤 Bireysel

Yönerge

Aşağıda Birleşmiş Milletler ve ona bağlı kuruluşlarla ilgili bilgiler ile bu konuda basında yer alan çalışmalar verilmiştir. Bu bilgi ve çalışmalarını inceleyerek soruları cevaplayınız.

Birleşmiş Milletler (BM)

24 Ekim 1945'te dünya barışını, güvenliğini korumak ve uluslararası ekonomik, toplumsal ve kültürel bir iş birliği oluşturmak için kurulan uluslararası bir örgüttür. BM'nin temel amacı uluslararası çatışmaları çözmek ve savaşı önlemek, yoksulluk ile mücadele ederek sürdürülebilir ekonomik çalışmalarını teşvik etmek ve geliştirmektir. Bütün bunlarla birlikte insan haklarını korumak da BM'nin amaçlarındandır.

BM'ye üye toplam 193 ülke bulunur. BM'nin çalışmalarını ve faaliyetlerini üye ülkeler finanse etmektedir. Türkiye bu birliğin kurucu üyelerindendir (26 Haziran 1945).

BM'ye bağlı kurulan kuruluşlar da çeşitli alanlarda çalışmalarını yürütmektedir. Aşağıda bu kuruluşlardan bazıları ve yaptıkları çalışmalar ile ilgili basında yer alan haberler yer almaktadır.

DSÖ

BM'nin bir kuruluşu olup toplum sağlığıyla ilgili uluslararası çalışmalar yapan DSÖ, COVID-19 salgınının sona ermesinin aşılarda eşit dağıtılmasına bağlı olduğuna dikkat çekti.

UNHCR

Dünya çapında mülteci sorunlarını çözmekle yetkili olan UNHCR, sığınmanın Avrupa sınırlarında saldırı altında olduğu konusunda uyarıyor ve sığınmacılar ile mültecilere yönelik geri itme ve şiddet uygulamalarının son verilmesi çağrısında bulunuyor.

Mülteci ve sığınmacıların Avrupa'nın kara ve deniz sınırlarında artan sıklıkta geri itilmesinden endişe duyan BM Mülteci Örgütü (UNHCR), devletlere bu uygulamaları araştırma ve durdurma çağrısında bulunuyor.

BM Güvenlik Konseyi

BM Güvenlik Konseyi'nde Sudan krizine çözüm aranıyor. BM'nin Hartum yönetimine verdiği 30 günlük sürenin sona ermesine karşın BM'de hükûmete uygulanan baskının devam etmesi gerektiği dile getirildi. Konseyin 5 daimî üyesi olan ABD, Çin, İngiltere, Fransa ve Rusya'nın alınan kararları veto hakkı bulunmasına rağmen böyle bir girişimde bulunulmadı.

UNICEF

Dünyada çocuk haklarını savunmayı amaçlayan ve bu doğrultuda hükûmetler ile çalışmalar yapan UNICEF uyarıyor: Ekran karşısında geçirilen sürenin artması, çocukların ve gençlerin fiziksel ve ruhsal iyi olma hâlleri konusundaki endişeleri arttırıyor. UNICEF Genel Direktörü Henrietta Fore'nin Güvenli İnternet Günü hakkındaki açıklaması: New York, 9 Şubat 2021 –"COVID-19'un gölgesinde milyonlarca çocuğun ve gencin hayatı evlere ve ekranlara sıkıştı. Çoğu çocuk için çevrim içi olmak; oyun oynamanın, sosyalleşmenin ve öğrenmenin tek yolu hâline geldi. Teknolojik ve dijital çözümler; çocukların öğrenmesi, eğlenmesi ve bağlantıda kalması için önemli fırsatlar sunmakta. Ancak aynı araçlar, onların çok sayıda riske maruz kalma ihtimalini de arttırabilmekte. Salgından önce bile çevrim içi cinsel istismar, zararlı içerikler, yanlış bilgilendirme ve siber zorbalık; çocukların haklarını, güvenliğini ve ruh sağlığını tehdit ediyordu."

1. Birleşmiş Milletler, kuruluş amacını gerçekleştirmek için gerekli bütçeyi sağlarken nasıl bir yol izler? Bu konuda dağılım nasıldır?

2. Birleşmiş Milletler'e bağlı kuruluşlardan Dünya Sağlık Örgütü'nün COVID-19 pandemisinde yapılan aşı çalışmalarındaki rolünü nasıl açıklarsınız?

3. Mültecilerin haklarının korunmasında Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği Büro-su'nun etkisini nasıl açıklarsınız?

4. Mülteci çocukların eğitiminde görev alan kuruluşların çalışmaları hakkında neler düşünüyorsunuz?

5. Dünyada çocuk haklarının savunulmasında Birleşmiş Milletler'in ve ona bağlı kuruluşların rolünü nasıl açıklarsınız?

6. Güvenlik Konseyi ile ilgili bilgi kutusunu tekrar okuyunuz. Güvenlik Konseyi'nde beş ülkenin en etkili ülkeler olmasının nedeni nedir? Konseye daimî üye olması gerektiğini düşündüğünüz başka ülke var mı? Nedenini belirtiniz

7. Dünya haritası üzerinde çatışma yaşanan herhangi bir yer tanımlayarak burada çözümün ve kalıcı barışın sağlanması adına BM Güvenlik Konseyi'nden farklı olarak ne tür fikirler sunabilirsiniz?

3. ÜNİTE > Küresel Ortam: Bölgeler Ve Ülkeler Kazanım 11.3.9: Bölgesel ve küresel ölçekteki örgütleri etki alanları açısından değerlendirir.
Genel Beceriler: Bilgi Okuryazarlığı Becerisi, Eleştirel Düşünme Becerisi Alan Becerileri: Coğrafi Sorgulama

Etkinlik İsmi	KOMŞULARLA ANLAŞTIK	🕒 20 dk.
Amacı	Bölgesel örgütlerin kuruluş amacı ve çalışma alanlarını değerlendirebilme.	👤 Bireysel

Yönerge

Aşağıda bölgesel örgütlerin genel özellikleri ve Türkiye'nin kurucu üyesi olduğu Karadeniz Ekonomik İşbirliği Teşkilatına ait bilgiler verilmiştir. Bu bilgilerden yararlanarak soruları cevaplayınız.

Bölgesel örgütler; üyeleri arasında ekonomik ve siyasi konularda iş birliğini, taraflar arasında ticareti serbestleştirmenin yanı sıra geliştirmeyi ve ortak hareket edilebilecek noktalar üzerinde çalışmayı amaçlarlar.

Ekonomik bütünleşme amacıyla kurulan örgütlerde izlenecek ekonomi politikalarının uyumlu olması gerekir. Günümüzde neredeyse her ülke en az bir bölgesel ticaret anlaşmasına taraftar olmakta ve dolayısıyla bir ticaret bloğunun içinde yer almaktadır. Genellikle coğrafi bakımdan birbirine yakın ve tarihsel olarak da yakın ilişki içindeki ülkeler arasında kurulan bölgesel bütünleşmelerde öncelikle serbest dış ticaret ilkesinin yerleştirilmesi, daha sonra gümrük birliği ve ortak pazar aşamalarına geçilmesi amaçlanır.

Dünyada kurulan bölgesel örgütlere ülkemizin girişimleri ile 25 Haziran 1992 tarihindeki İstanbul Zirvesi sırasında yayımlanan deklarasyon (bildirge) ile kurulmuş olan Karadeniz Ekonomik İşbirliği Örgütü (KEİ) örnek verilebilir. Yalta'da 5 Haziran 1998 tarihinde devlet veya hükûmet başkanları tarafından imzalanan KEİ Şartı'nın 1 Mayıs 1999 tarihi itibarıyla yürürlüğe girmesiyle KEİ, bir bölgesel ekonomik iş birliği örgütü olmuştur. KEİ'nin Uluslararası Daimî Yazmanlığı İstanbul'da bulunmaktadır.

KEİ'nin ana hedefi bölgesel stratejiler geliştirmektir. Bu stratejiler içinde bölgenin mukayeseli üstünlüklerini belirlemek, yatırım için öncelikli sektörleri ve bölgesel iş birliğinin maliyet ve yararlarını saptamak ve küresel düzeyde bölgenin oynaması gereken ekonomik rolü belirlemek gibi unsurlar yer almaktadır. KEİ'nin hâlihazırda faal olan başta ticaret ve ekonomik kalkınma olmak üzere bankacılık ve finans, ulaştırma, enerji, haberleşme, bilim ve teknoloji, KOBİ, çevre koruma, turizm ve doğal afetler gibi çeşitli çalışma grupları faaliyet göstermektedir.

Kurucu üyeler: Türkiye, Azerbaycan, Ermenistan, Gürcistan, Moldova, Rusya Federasyonu, Ukrayna, Bulgaristan, Romanya

Diğer üyeler: Arnavutluk, Sırbistan, Yunanistan

1. Bölgesel bir örgüte üye olmanın ülke ekonomisine etkisini nasıl açıklarsınız?

2. Bölgesel örgütlerin ticari olarak ülkelere kattığı değerler hakkında ne düşünüyorsunuz?

3. Küresel dünyada bölgesel örgütlerin ayrıştırıcı bir etkisi olduğunu düşünüyor musunuz?

4. Bölgesel örgütler, ülkeleri ticaretin yanı sıra sosyal yönden de etkiler mi? Gerekçeleriyle açıklayınız.

5. Bölgesel örgütlerin oluşmasında fiziki yakınlık dışında etkili olan başka faktörler olabilir mi? Bölgesel örgütlerden örnekler vererek açıklayınız.

6. Bölgesel örgütlerin bölge barış ve refahına etkisini nasıl açıklarsınız?

ORTAÖĞRETİM
GENEL MÜDÜRLÜĞÜ

COĞRAFYA

11. SINIF

4. ÜNİTE

ÇEVRE VE TOPLUM

- 11.4.1. Çevre sorunlarını oluşum sebeplerine göre sınıflandırır.
- 11.4.3. Yenilenemeyen kaynakların kullanımını tükenebilirlik ve alternatif kaynaklar açısından analiz eder.
- 11.4.6. Çevre sorunlarının oluşum ve yayılma süreçlerini küresel etkileri açısından analiz eder.
- 11.4.7. Doğal kaynakların sürdürülebilir kullanımını geri dönüşüm stratejileri açısından değerlendirir.

4. ÜNİTE > ÇEVRE VE TOPLUM

Etkinlik No.	Kazanım No.	Etkinlik Adı	Sayfa No.
13	11.4.1	Tropikal Ormanları Yiyoruz	39
14	11.4.1	Sorumlusu Kim?	41
15	11.4.3	Doğal Kaynakların Sürdürülebilirliği	43
16	11.4.3	Karadeniz'in Dip Sularından Gelen Enerji: Hidrojen	44
17	11.4.6	Küresel Çevre Sorunları	45
18	11.4.6	Deniz ve Okyanus Kirliliği	47
19	11.4.7	Yenilenmiş Dünya	49

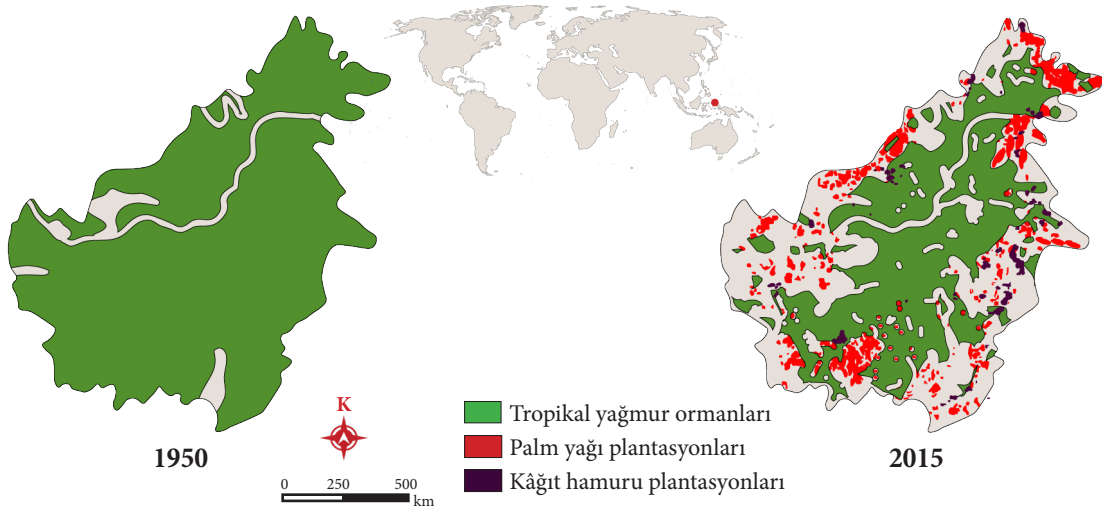
4. ÜNİTE > Çevre ve Toplum Kazanım 11.4.1: Çevre sorunlarını, oluşum sebeplerine göre sınıflandırır.

Genel Beceriler: Bilgi Okuryazarlığı Alan Becerileri: Coğrafi Sorgulama

Etkinlik İsmi	TROPİKAL ORMANLARI YİYORUZ	🕒 20 dk.
Amacı	Var olan kaynakların kullanım şekillerinin doğaya yaptığı etkiler hakkında çıkarım yapabilme.	👤 Bireysel

Yönerge

Aşağıda yağmur ormanlarının alanında yıllar içinde meydana gelen değişimi gösteren haritalar ve konuyla ilgili bir metin verilmiştir. Haritalardan ve metinden yararlanarak soruları cevaplayınız.

Harita: Borneo Adası orman alanlarının değişimi (1950-2015)

Palm yağı ya da diğer adıyla palmiye yağı, palmiye meyvesinden elde edilen yarı katı hâldeki bitkisel bir yağdır. Bu yağ, ağırlıklı olarak makine yağının yanı sıra dizel veya biyodizel üretiminde kullanılmaktadır. Üretiminin çok ucuz olmasından dolayı bazı yiyeceklerde de kullanılan palm yağının günümüzde sağlık açısından risk oluşturması, yiyeceklerdeki kullanımının önüne geçmeye başlamıştır.

Bu yağın en çok üretildiği ülkelerden Endonezya ve Malezya'nın çok sayıda yağmur ormanını üretim alanına dönüştürmesinden dolayı buralarda bazı çevre sorunları ile karşılaşmaktadır.

Üretim yapılan bölgelerdeki toplam memeli nüfusun üçte birinin nesli şimdiden tehdit altındadır. Bu memelilerin arasında özel bir öneme sahip olan “orangutan”lar Malezya'daki Borneo ve Endonezya'daki Sumatra yağmur ormanlarının simgesidir. Orangutanlar, Borneo ve Sumatra yağmur ormanları ekosistemlerinin en önemli parçaları arasındadır.

Yağmur ormanlarının tahrip edilmesi, iklim değişikliğini de tetiklemektedir. Bu olumsuzlukların yanı sıra palm yağı üretiminde ortaya çıkan atıklar, kullanılan ağaçların geriye kalan kısımlarının yakılması, hatta bunların yangınlara dönüşmesi önemli çevre sorunlarını da beraberinde getirmektedir.

Palm yağı üretimi, iklim üzerindeki ciddi etkilerinin yanı sıra Borneo ve Sumatra bölgelerindeki erozyonun ve su kirliliğinin de başlıca nedenlerindendir.

Borneo ve Sumatra bölgelerinde yaşayan insanların hayatını etkileyen bu süreci, Sumatralı bir kabile lideri Din Perulak şu cümlelerle dile getirir: “Bu dev palm yağı çiftliklerinden dolayı çok mutsuzum. Biz ormanımızdan meyve topluyor, hayatta kalıyorduk. Hepsi gitti. Şimdi her yerde bu çiftlikler var. Orman bizim evimizdi. Soruyorum size, orman olmayınca biz nasıl yaşayabiliriz?” Kabile lideri, palm yağı üretimi için evleri konumundaki ormanın yok edilmesine isyan etmektedir.

1. Orangutanların ekosistemin devamında ne gibi katkıları olduğunu düşünüyorsunuz?

2. Bölgede yaşanan çevre tahribatının nedenleri ile ilgili neler söyleyebilirsiniz?

3. Palm endüstrisi, atmosferde ve iklim değişikliği üzerinde ne gibi sorunlara neden olmaktadır?

4. İnsan hastalıklarını tedavi eden tıbbi ilaçların neredeyse %90'ı tropikal ormanlardaki doğal maddelerden üretilir. Palm yağı endüstrisinin bu sürece etkisini nasıl açıklarsınız?

5. İklimsel değişimlerin ilerleyen süreçte orman yangınlarına neden olabileceğini düşünüyor musunuz? Gerekçeleriyle açıklayınız.

6. Bölgede kurulan Palm çiftliklerinin bölge halkının hayatına olumlu bir katkısı var mıdır?

7. Tropikal ormanlarda yapılan tahribat, çevre kirliliği sınıflandırmasına konu olan kirliliklerden hangilerine sebep olur?

4. ÜNİTE > Çevre ve Toplum Kazanım 11.4.1: Çevre sorunlarını oluşum sebeplerine göre sınıflandırır.

Genel Beceriler: Bilgi Okuryazarlığı Becerisi, İletişim Becerisi Alan Becerileri: Coğrafi Sorgulama

Etkinlik İsmi	SORUMLUSU KİM?	🕒 20 dk.
Amacı	Tüketim alışkanlıklarımızın çevre kirliliğine etkilerini açıklayabilme.	👤 Bireysel

* 4 saatlik programa uygun hazırlanmıştır.

Yönerge

Aşağıdaki metinden ve linkte verilen videodan faydalanarak soruları cevaplayınız.

Çevre kirliliğinin ve doğadaki yok oluşun temel sebebi, sayıları ve istekleri her geçen gün artan insan-
noğludur. Gerek geleneksel gerekse modern toplumlar, hem geldikleri hem de göç ettikleri yerlerde
çevreyi tahrip etmişlerdir. En basitinden günlük hayatta yaptığımız etkinliklerle bile çevreyi etkile-
mekte, hatta ondan bir parçayı yok etmekteyiz. Mesela giydiğimiz bir tişörtün üretim aşamalarını hiç
düşündük mü? Bize gelene kadar doğaya olan etkilerini inceleysek çevre kirliliği sınıflandırmasında yer
aldığını ve her türlü kirliliğe etki ettiğini rahatlıkla görebiliriz. Metinde bahsedilen bilgileri, aşağıdaki
linkten ulaşabileceğiniz videoda görebilirsiniz.

Video Linki [TIKLAYINIZ](#)

1. Dünya genelinde sanayi faaliyetlerinin çevresel etkileriyle ilgili neler söyleyebilirsiniz?

2. Giysilerin üretim, dağıtım ve tüketim aşamalarında ne tür çevre sorunları ortaya çıkmaktadır? Açıklayınız.

3. Gün içerisinde giydiğiniz kıyafetlerin ağırlıklarını göz önünde bulundurarak sadece kıyafetlerinizle doğayı nasıl etkilediğinizi açıklayınız.

4. Tarım ürünlerini yetiştirirken doğada neden olduğumuz tamiri mümkün olmayan sonuçlarla ilgili neler söyleyebilirsiniz?

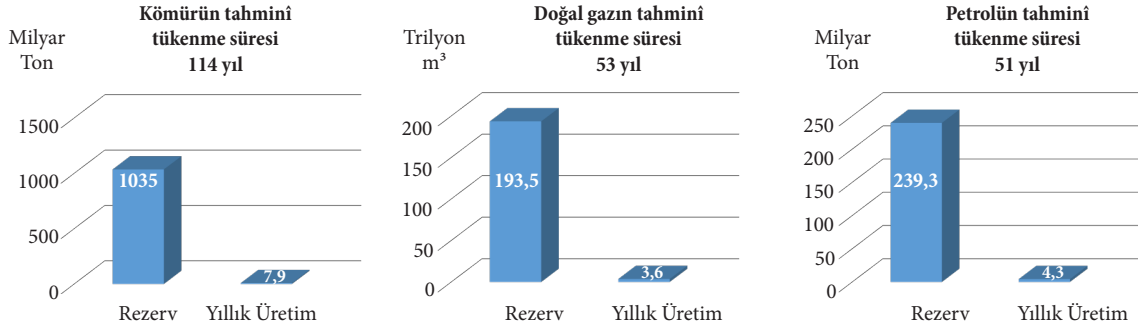
5. Doğanın etkin ve sürdürülebilir kullanımı için ne tür önerilerde bulunabilirsiniz? Gerekçeleriyle açıklayınız.

4. ÜNİTE > Çevre ve Toplum Kazanım 11.4.3: Yenilenemeyen kaynakların kullanımını tükenebilirlik ve alternatif kaynaklar açısından analiz eder.
Genel Beceriler: Bilgi Okuryazarlığı Alan Becerileri: Coğrafi Sorgulama

Etkinlik İsmi	DOĞAL KAYNAKLARIN SÜRDÜRÜLEBİLİRLİĞİ	🕒 20 dk.
Amacı	Yenilenemeyen kaynakların kullanımını tükenebilirlik ve alternatif kaynaklar açısından çözüm üretmek analiz edebilme.	👤 Bireysel

Yönerge

Grafikte verilen enerji kaynakları ile ilgili soruları cevaplayınız.

Grafik: Dünyadaki fosil kaynaklı yakıtların rezerv miktarları, yıllık üretimleri ve kalan ömürleri (2017)

1. Kömür ve petrolü rezerv miktarı ve kalan ömürleri bakımından karşılaştırdığınızda neler söyleyebilirsiniz?
2. Grafikte verilenlerin dışında kalan diğer yenilenemez enerji kaynağı hangisidir?
3. Fosil kaynaklı yakıtların tükenebilirliği göz önünde bulundurulduğunda enerji üretimi için kullanılacak alternatif kaynaklar nelerdir?
4. Yenilenemez ve yenilenebilir enerji kaynaklarının kullanımıyla meydana gelen çevresel etkileri genel olarak karşılaştırınız.
5. Teknolojiyle birlikte enerjiye duyulan ihtiyacın artması, doğal kaynakların kullanımını da artırmıştır. Doğal kaynakların sürdürülebilir kullanımında bireylere düşen sorumluluklar nelerdir?

4. ÜNİTE > Çevre ve Toplum Kazanım 11.4.3: Yenilenemeyen kaynakların kullanımını tükenebilirlik ve alternatif kaynaklar açısından analiz eder.

Genel Beceriler: Bilgi Okuryazarlığı

Alan Becerileri: Coğrafi Sorgulama

Etkinlik İsmi	KARADENİZ'İN DİP SULARINDAN GELEN ENERJİ: HİDROJEN	🕒 15 dk.
Amacı	Enerji üretiminde alternatif kaynakları çözüm üreterek analiz edebilme.	👤 Bireysel

Yönerge

Aşağıdaki metinden yararlanarak soruları cevaplandırınız.

Karadeniz; Bulgaristan, Gürcistan, Romanya, Rusya, Türkiye ve Ukrayna'dan gelen akarsulardan beslenir. Avrupa ve Asya'daki akarsu havzalarında bulunan ve toplam 21 ülkenin dâhil olduğu 2.300.000 km²lik genişliğe sahip bir bölgede meydana gelen kirlenme Karadeniz'e taşınmaktadır. Kirliliği artıran bir başka neden, Karadeniz'den Ege Denizi'ne doğru su sirkülasyonunun sadece boğazlar vasıtasıyla gerçekleşmesidir. Ayrıca 150-200 metre derinlikte oksijensiz bir tabaka oluşması, deniz canlılarının ölümüne neden olmaktadır. Kirliliğin çok olması ve canlıların ölmesiyle hidrojen sülfür (H₂S) artış göstermektedir. Hidrojen sülfür (H₂S), yenilenebilir enerji kaynakları ile bileşenlerine ayrılabilir. Elde edilen hidrojen ile ısı ve güç üretimi yapılabilir. Böylece Karadeniz'in dip sularından elde edilen enerji yerel ve endüstriyel kullanıma sunulabilir.

- ① Karadeniz'de bulunan hidrojenin enerjiye dönüştürülmesi için kullanılabilecek yenilenebilir enerji kaynaklarını ve bu kaynaklardan nasıl yararlanılabileceğini açıklayınız.

- ② Hidrojenin yenilenebilir enerji kaynakları içerisinde revaçta olmasının nedenlerini belirtiniz.

- ③ Yenilenebilir enerji kaynağı olan hidrojenin hangi alanlarda kullanıldığını belirtiniz.

- ④ Hidrojen üretimini sınırlandıran faktörler nelerdir?

4. ÜNİTE > Çevre ve Toplum Kazanım 11.4.6: Çevre sorunlarının oluşum ve yayılma süreçlerini küresel etkileri açısından analiz eder.

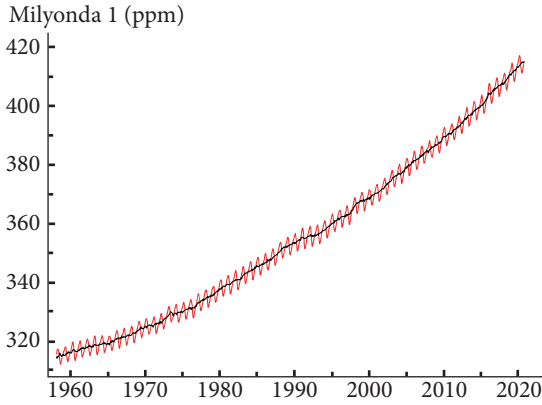
Genel Beceriler: Eleştirel Düşünme Becerisi, Bilgi Okuryazarlığı Becerisi Alan Becerileri: Değişim ve Sürekliliği Algılama

Etkinlik İsmi	KÜRESEL ÇEVRE SORUNLARI	🕒 30 dk.
Amacı	Küresel ısınmanın sebep ve sonuçlarına yönelik çıkarımlar yapabilme.	👤 Bireysel

Yönerge

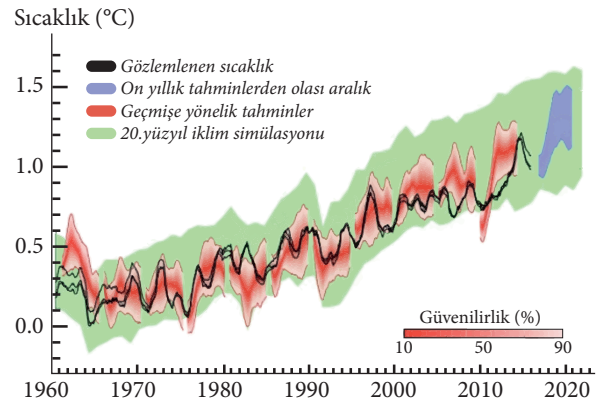
Aşağıdaki metinden ve grafiklerden yararlanarak verilen soruları cevaplayınız.

Fosil yakıtların yakılması, ormansızlaşma, arazi kullanımı değişiklikleri ve sanayi süreçleri ile atmosfere salınan sera gazlarının atmosferdeki birikimleri, Sanayi Devrimi'nden beri hızla artmaktadır. Bu ise doğal sera etkisini kuvvetlendirerek şehirleşmenin de katkısı ile Dünya'nın yüzeyindeki sıcaklığın artmasına neden olmaktadır. 1980'li yıllarda başlayan ardışık sıcak yıllar ve son yıllardaki rekor yüksek sıcaklıklar, küresel ısınmanın beklendiği ve öngörüldüğü biçimde sürdüğünü; küresel ısınmayı önlemek için alınması gereken ulusal, bölgesel ve küresel önlemlerin ve politikaların hiç gecikmeksizin uygulanması gerektiğini göstermektedir (Türkeş, vd. 2000).

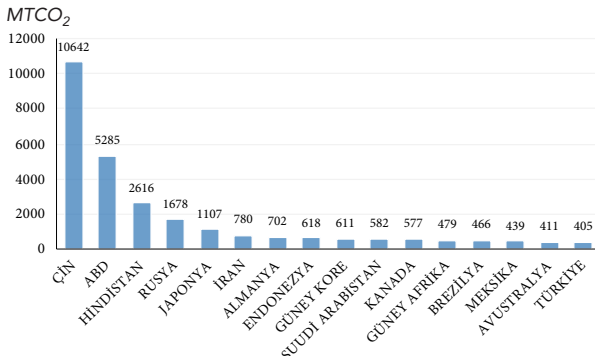
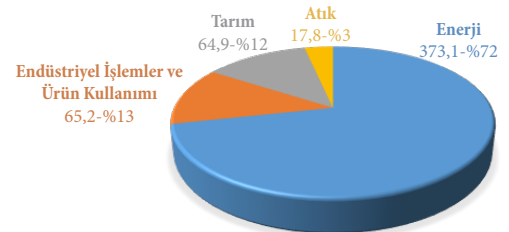
Atmosferdeki CO₂ Miktarı

Grafik 1: Atmosferdeki karbondioksit miktarı değişim grafiği

Dünya Yıllık Sıcaklık Değişimi

Grafik 2: Dünya sıcaklık değişim grafiği

2019 CO₂ Emisyonları
(Milyon Ton)Grafik 3: Ülkelere göre CO₂ emisyonları2018 CO₂ Emisyonları
(Milyon Ton ve %)

Grafik 4: Sektörlere göre emisyonlar

1. Atmosferdeki karbondioksit artış ile küresel ısınma arasındaki ilişkiyi açıklayınız.

2. Grafik 3 ve 4 incelendiğinde hangi unsurların belirtilen ülkelerde karbon salınımını artırdığı söylenebilir?

3. Grafikler incelendiğinde küresel ısınmanın gelecekteki seyri ve bunda etkili olacak faktörler hakkında neler söylenebilirsiniz?

4. Yakın zamanda meydana gelen meteorolojik afetlerle küresel ısınmanın sebep olduğu çevre sorunlarını ilişkilendirerek açıklayınız.

4. ÜNİTE > Çevre ve Toplum

Kazanım 11.4.6: Çevre sorunlarının oluşum ve yayılma süreçlerini küresel etkileri açısından analiz eder.
b) Teknolojik değişimlerin çevresel sonuçları ve insana etkilerine örnekler üzerinden değinilir.

Genel Beceriler: Eleştirel Düşünme Becerisi, Bilgi Okuryazarlığı Becerisi

Alan Becerileri: Değişim ve Sürekliliği Algılama

Etkinlik İsmi	DENİZ VE OKYANUS KİRLİLİĞİ	⌚ 30 dk.
Amacı	Deniz ve okyanuslardaki kirlenmenin sebep ve sonuçlarını belirleyerek farkındalık oluşturabilme.	👥 Grup

Yönerge

Aşağıda verilen metinden ve fotoğraflardan yararlanarak soruları cevaplayınız.

Denizler ve okyanuslar; her geçen gün kimyasal, tarımsal, evsel ve endüstriyel atıkların denize dökülmesi, tanker kazaları, boru hatlarından sızıntılar gibi sebeplerle kirlenmektedir. Öyle ki Pasifik Okyanusu'ndaki kirlilik devasa boyutlara ulaşmıştır ve bu alan "7. Kıta", "Pasifik Çöp Alanı", "Pasifik Çöp Girdabı" gibi isimlerle anılmaya başlamıştır. Bu kirlilikten de öncelikle deniz canlıları zarar görmektedir.

Görsel 1: Pasifik çöp alanı fotoğrafı

Harita 1: Pasifik çöp alanı haritası

Görsel 2: Denizlerden çıkan atıklarla yapılan balık heykeli

Görsel 3: Deniz kirliliği

1. Pasifik Okyanusu'nda insan elinin değmediği bu alan nasıl bu kadar kirlenmiş olabilir? Araştırarak açıklayınız.

- ②. Teknolojinin gelişmesiyle denizlerin kirlenmesi arasında nasıl bir ilişki bulunduğunu belirtiniz.

- ③. Deniz ve okyanuslardaki kirlenmenin deniz canlıları ve insanlar için ortaya çıkaracağı sorunlar neler olabilir?

- ④. Görsel 2'de deniz ve okyanuslardan çıkarılan plastik atıklarla yapılmış bir heykel görülmektedir. Siz de sınıfınızda 4 kişilik bir grup oluşturun ve etrafınızda bulunan atıklardan toplayarak dikkat çekmek istediğiniz çevre sorunuyla ilgili şekiller oluşturunuz. Grup üyelerinin her biri atıkların toplanmasında görev alacaktır. Grup üyeleri yeteneğine veya isteğine göre; şeklin tasarlanması, atıkların bir araya getirilerek şeklin oluşturulması, gerekiyorsa boyama yapılması ve sunum olmak üzere 4 görevden birini seçecektir. Daha sonra yaptığınız çalışmanın amacını açıklayınız.

1. Geleneksel ve modern atık yönetim sistemleri arasındaki farklılıklar nelerdir? Bu yöntemlerden hangisinin sürdürülebilir çevre için daha uygun olduğunu gerekçeleriyle açıklayınız.

2. Geri dönüşüm oranının yüksek olduğu ülkelerle gelişmişlik arasında nasıl bir ilişki bulunduğunu gerekçeleriyle açıklayınız.

3. Geri dönüşüm oranı yüksek ülkelerin doğal kaynak yönetimi hakkında neler söylenebilir? Bu yönetim şeklinin doğaya ve ülke ekonomisine katkıları nelerdir?

4. Türkiye'nin ve haritada belirtilen ülkelerin geri dönüşüm oranlarını karşılaştırınız. Bu sonuca göre Türkiye'nin geri dönüşümde mevcut durumunu ve gelecekte alması gereken önlemleri gerekçeleriyle açıklayınız.

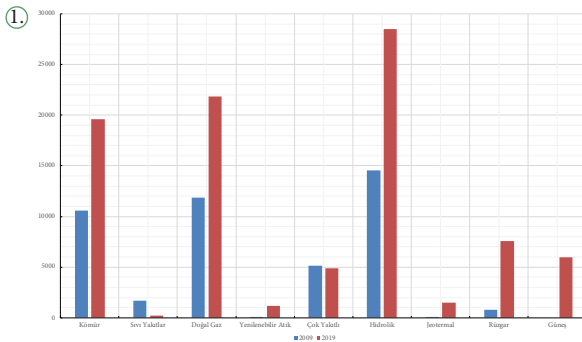
Etkinlik No.: 1

1. Yönerge

- Ülkemizin ihracatında alüminyum, barit, bakır, feldspat, linyit ve mermer madenlerinin payı daha fazladır. Bu nedenle ilgili madenlerin ekonomimize daha fazla katkı sağladığı söylenebilir.
- Demir, granit, kükürt ve taş kömürünün ülkemizdeki üretim miktarı tüketim miktarını karşılayamamaktadır. Bu durum, ilgili madenlerin daha fazla ithal edilmesine neden olmaktadır.

Maden-Enerji Kaynağı Adı	Başlıca Kullanım Alanları
Alüminyum	Hafif ve dayanıklı olduğundan uçak sanayisinde, otomobil, ev eşyaları ve elektrik malzemelerinin yapımında kullanılır.
Barit	Önemli bir kısmı petrol ve doğal gaz sondajlarında kullanılmakta olup cam ve boya sanayisi ile radyasyon kalkanı ve spor malzemeleri yapımında da kullanılır.
Bakır	Elektrik- elektronik sanayisi, süs eşyası, kimya sanayisi, kuyumculuk ve boya sanayisi bakırın başlıca kullanım alanlarındandır.
Demir	Demir-çelik sanayisi ve otomotiv sektörünün yanı sıra gemi yapımında ve binaların yapısal bileşeninde kullanılmaktadır.
Feldspat	Seramik, porselen, cam, kaynak elektrotları, plastik ve boya sanayisinde kullanılır.
Granit	Linyitin yarısından fazlası termik santrallerde, geriye kalan kısmı ise konutların ısıtılmasında ve sanayide kullanılmaktadır.

2. Yönerge

2009 yılına göre 2019 yılında sıvı yakıtlar ve çok yakıtlı enerji kaynaklarının kurulu gücü azalırken diğer tüm enerji kaynaklarında artış gerçekleşmiştir. Ancak bu artışın oranı önemli ölçüde farklılık gösterir. Örneğin bu artış; kömür ve doğal gazda yaklaşık %85, hidrolikte %95, yenilenebilir atıkta ve jeotermalde %1,860, rüzgârda ise %860 olarak gerçekleşmiştir. Ayrıca 2009 yılında güneş enerjisine ait herhangi bir kurulu güç bulunmazken 2019 yılında bu enerji kaynağına ait 5.995 MW'lık kurulu güç oluşturulmuştur.

- Yenilenebilir ve üretimlerinin yerli olmasından dolayı hidrolik, jeotermal, rüzgâr, güneş ve yenilenebilir atık enerji kaynaklarının kurulu gücünün artırılması ülkemizin dışa bağımlılığını azaltacaktır.

Etkinlik No.: 2

1. Yönerge

- Marmara Adası (Balıkesir): Mermer
 - Seydişehir (Konya): Boksit
 - Eskişehir: Lüle taşı
 - Divriği (Sivas): Demir
 - Emet (Kütahya): Bor minarelleri
 - Oltu (Erzurum): Oltu taşı
 - Çamaltı (İzmir): Tuz
 - Maden (Elazığ): Bakır
 - Ödemiş (İzmir): Civa
 - Mazıdağı (Mardin): Fosfat
- Türkiye arazisinin oluşumu ve şekillenmesinde volkanizma ve dağ oluşumu hareketleri etkili olmuştur. Bu durum, jeolojik yapının çeşitli olmasında dolayısıyla zengin maden yataklarının varlığında etkili olmuştur.
- Ovaakça (Bursa): Doğalgaz
 - Çatalağzı (Zonguldak): Taşkömür
 - Afşin-Elbistan (Kahramanmaraş): Linyit
 - Soma (Manisa): Linyit
 - Hamitabad (Kırklareli): Doğal gaz
 - Yatağan (Muğla): Linyit

2. Yönerge

- Batı Anadolu, Türkiye'de jeotermal enerji potansiyelinin en yüksek olduğu yerdir. Bunun başlıca nedeni tektonik açıdan aktif bir yer olmasıdır.
- Jeotermal enerji; elektrik üretimi, konut ve seraların ısıtılması, termal turizm ve endüstri alanında kullanılmaktadır.
- Jeotermal enerjinin başlıca avantajları; yenilenebilir, düşük maliyetli, çevre kirliliğini minimum seviyede etkileyen, aranması ve işletilmesinde ileri teknoloji gerektirmeyen ve yerli bir enerji kaynağı olmasıdır.

Etkinlik No.: 3

1. Yönerge

İller	Sanayi Kuruluşu	Kuruluş Yeri Etkili Olan Faktörler				
		Ham Madde	Ulaşım	Enerji	Pazar	İş Gücü
Kars	Et Kombinasi	✓				
Kayseri	Mobilya Üretimi		✓			
Erzurum	Şeker Fabrikası	✓				
Rize	Çay Fabrikası	✓				
Kastamonu	Kağıt Sanayisi	✓				
Karabük	Demir-Çelik Fabrikası		✓	✓		
Kocaeli	Otomobil Fabrikası					
İstanbul	Pamuklu Dokuma Fabrikası		✓		✓	✓
İzmir	Petrol Rafinerisi		✓		✓	✓
Ankara	Hazır Giyim Sanayisi		✓		✓	✓

2. Yönerge

- Ülkemizde sanayi; İstanbul, İzmir, Ankara, Bursa, Kocaeli, Adana, Gaziantep gibi bazı şehirlerle Marmara, Akdeniz, Ege Denizi kıyıları ve genel olarak ülkemizin batısında yoğunlaşmıştır. Bu yerlerde sanayinin gelişmiş olmasında fiziki ve beşeri koşullar etkili olmuştur. Sanayinin yoğun olduğu yerlerle iklim ve yeryüzü şekillerinin elverişli olduğu yerler örtüşmektedir. Beşeri koşullar ise yere göre değişiklik göstermektedir. Örneğin Konya, Gaziantep ve Kayseri gibi kentlerin kavşak noktasında yer almaları ulaşım koşullarıyla, Ankara'nın başkent olması kentin idari özelliğiyle, İstanbul ve İzmir'in limana sahip olması ve ticari imkânlarının doğal olarak getirdiği sermaye ve iş gücü koşullarıyla; Tekirdağ, Kocaeli, Adapazarı ve Balıkesir'in büyük şehirlere yakın olmaları da pazar koşulları ile yakından ilişkilidir. Nüfusu seyrek olan yerler ise iklim ve yeryüzü koşullarının elverişsiz, ulaşım ve pazar koşullarının yetersiz olduğu alanlar olarak göze çarpmaktadır.
- Öğrencilerin bilgi birikimine ve yorumlama kabiliyetine göre cevaplar farklılık gösterebilir.

Etkinlik No.: 4

Yönerge

- Hint Uygarlığı
 - Mısır Uygarlığı
 - Mezopotamya Uygarlığı
 - Çin Uygarlığı
- Genellikle ilk uygarlıklar, iklimin elverişli olduğu orta kuşak ve çevresinde kurulmuştur. Ayrıca tatlı su kaynakları bakımından zengin olan nehir kıyıları da ilgili uygarlıkların bu alanlarda toplanmasında etkili olmuştur.
- C merkezini seçmeliler. C merkezinin bulunduğu alanda Akdeniz medeniyetleri yaşamıştır. İkliminin elverişli olması sayesinde tarım yapılabilmişse de bu faaliyet diğer medeniyetlerdeki kadar gelişmemiştir. Akdeniz uygarlıklarında denizcilik ön plana çıkmış, buna bağlı olarak da ticaret gelişmiştir.
- Günümüzde kültürlerin daha geniş alanlara yayılmasını sağlayan faktörler, ulaşım ve iletişim ağlarının güçlü olmasıdır.

Etkinlik No.: 5

Yönerge

- İslam kültürünün kültür ocağı Orta Doğu'dur. Coğrafi konum itibarıyla üç kıtanın birbirine çok yaklaştığı bir alanda gelişmiş bir kültür olması, İslam kültürünün diğer kültürlerle göre avantajlı konuma getirmiştir. Afrika, Arap Yarımadası ve Asya'da geniş bir alana yayılan İslam kültürü birçok kıtada görülen eserleriyle köklü ve geniş bir kültür bölgesi oluşturmuştur.
- Ticaret, teknolojik gelişmeler, icatlar, mimari, edebiyat vb. alanlardaki çalışmaların yanı sıra bilim, sanat ve düşünce alanlarındaki başarıları İslam kültürünün kalıcı hâle getirmiştir.
- Bulgaristan, Osmanlı İmparatorluğu'nun himayesinde uzun süre kalmış bir devlettir. İslam kültürünün yayılış alanına coğrafi konum olarak yakın olması ve uzun süre Müslümanların yaşadığı bir bölge olması nedeniyle kültürel etkileşim yaşanmıştır. Bulgaristan'da yer alan Filibe evlerinin Eskişehir Odunpazarı evlerine olan benzerliği İslam kültürünün ülkede mimariye olan yansımalarının canlı örneğidir.
- Endülüs Emevileri tarafından inşa edilen ihtişamlı saray, çok sayıda turist ziyaret ettiği önemli bir kültürel mirastır. Bu durum, İslam kültürü ve sanat anlayışının tanınmasına katkı sağlamaktadır.
- Kuzey Amerika, Avrupa ve Avustralya. Amerika'nın keşfiyle Avrupalılar tarafından gerçekleştirilen Yeni Dünya göçleri, kolonileşme (sömürgecilik) faaliyetlerinin başlamasına ve Avrupa kültürünün kıtada yayılmasına neden olmuştur. Yine Avrupalıların Avustralya'yı keşfiyle yerli halk olan Aborjinler yurdundan edilmiş, kıtada hâkim kültür Avrupa kültürü olmuştur. Bunların sonucunda Avrupa kültürü, üç farklı kıtada yani çok geniş bir alanda yayılma imkânı bulmuştur.

Etkinlik No.: 6

1. Yönerge

- ① A) 6- Arap İslam: 8-Asya, Avrupa ve Afrika kıtalarının keşiştiği bir yerde gelişmesi sonucunda geniş yayılma alanı bulmuştur.
- B) 3-Slav Rus: Kültür ocağı Ukrayna'dır. Sonraki süreçte merkezi Moskova olmuştur.
- C) 5-Şark Hint: Güney Doğu Asya'da gelişen bir kültürdür. Hinduizm ve kast sistemi hâkim manevi kültür unsurlarıdır.
- Ç) 1-Latin Amerika: Güney Amerika kıtasında egemen olan kültürdür. Yoğun sömürgecilğe maruz kalmıştır.
- D) 2-Avrupa-Angloamerika: Bu kültür ticaret ve sömürgecilik faaliyetleriyle farklı kıtalara yayılabilmektedir. Sanayi Devrimi'nin Avrupada başlaması yayılımını daha da artırmıştır.
- E) 4-Şark Çin: İlk uygarlıkların görüldüğü yerlerden biridir. Dünyanın en kalabalık nüfuslu ülkesi olma özelliğine de sahiptir.
- F) 7-Sahra Altı Afrika: Büyük Sahra Çölü'nün güneyinde kalmaktadır. Yoğun sömürgecilik faaliyetleri nedeniyle sanayileşme hızı oldukça düşüktür.
- G) 8-Pasifik: Adalarda yaşayan halkların kültürüdür. İngiliz sömürgeciliğinin etkisiyle Avrupa kültürünün izlerine rastlanmaktadır.
- ② Etrafını çevreleyen geniş çöller, tropikal yağmur ormanları, dağlık alanlar, yüksek şelaleler bu kültürü dış etkilere kapatmış; aynı zamanda yayılış alanını da sınırlandırmıştır.

2. Yönerge

- ① "Önemli bayramların başında bereketi temsil eden pirinç aracıyla ilkbahar (pirinç ekme) ve sonbahar (hasat şükranı) bayramları ile yılda iki defa Amaterasu adına kutlanan bayramlar gelir." Metinde geçen bu cümleye göre çeltik tarımının önemli bir faaliyet olduğu anlaşılmaktadır. Çeltik muson iklimine ait bir bitkidir. Ayrıca volkanik bir dağ olan Fuji Dağı'nın kutsal kabul edildiği belirtilmektedir.
- ② İnanç manevi kültürel unsurlardandır, bayrak ise maddi unsurlardandır. Metne göre güneş Şinto sembolizminde önemli bir yere sahiptir. Japonya'nın bayrağında beyaz zemin üzerindeki büyük kırmızı nokta güneşi temsil etmektedir.
- ③ Şinto inancında kutsallık atfedilen belli bir merkez yoktur. Bunun yerine başta Japon toprakları olmak üzere bütün tabiat kutsal kabul edilir. Fakat dağlara, özellikle de Fuji Dağı'na kamilerin meskeni olduğuna inanıldığından saygı gösterilir. Kendi toprakları ve burada bulunan Fuji Dağı'nın kutsal sayılması inançlarını yerel bir hâle getirmiştir. Bu da inanç sistemini Japon kültürünün bir parçası yapmıştır.

Etkinlik No.: 7

Yönerge

- ① Türkiye; Kuzey Yarımküre'de, orta kuşakta Ekvator'a yakın bölgede bulunmaktadır. Yeryüzünde insanlığın ortaya çıktığı tarihten bu yana orta kuşak sahalarında ve bu bölgelerdeki sulak alanlarda insanlar yerleşimde bulunmuşlardır. Anadolu, tüm tarih boyunca uygun iklim şartları nedeniyle yerleşim için tercih edilmiştir. Kurulduğu bölgenin iklim olanaklarından yararlanan medeniyetler kısa sürede gelişim göstermişlerdir. Bunun yanında iklimdeki değişimler, Anadolu'da kurulan medeniyetlerin bu durumdan olumsuz etkilenmelerine de sebep olmuştur.
- ② Buzul Çağı boyunca Kuzey Yarımküre'de bulunan buzul bölgeleri Avrupa'nın orta kesimlerine kadar ilerlemiştir. Bu dönemlerde insanlar, Anadolu'da daha çok mağaralarda ve korunaklı alanlarda kalarak toplayıcılık yapmışlardır. Buzul Çağı'nın sona ermesiyle birlikte sıcaklık artmıştır. MÖ 11.600 yıllarından sonra Anadolu'da tarıma geçiş denemeleri başlamış ve küçük köy toplulukları kurulmuştur. Üretime geçiş dönemi olarak kabul edilen Neolitik Dönem'de, kurak-soğuk ve kurak-sıcak yıllarda Anadolu'da yavaş yavaş çekilen göllerin kenarlarında neolitik yerleşmeler kurulmuştur. Eski yerleşmelere örnek olarak eski Konya Gölü'nün güney kenarındaki Çatalhöyük'ü verilebiliriz. Tarımın başlamasıyla Anadolu'da bulunan orman sahaları yok edilerek tarla sahaları açılmıştır.
- ③ Anadolu; Eski dünya kıtaları olarak da ifade edilen Asya, Afrika ve Avrupa'nın birleşim alanında bulunur. Uygun konum avantajını kullanan medeniyetler ticarete kısa sürede zengin olmuşlardır. İstanbul ve Çanakkale Boğazı önemli bir ticaret güzergahını oluşturmuştur. İpek ve Baharat Yolu'nun Anadolu'dan geçmesi ve Akdeniz çevresindeki kıyılarda deniz ticaretinin yapılması, Anadolu'da kurulan medeniyetlerin ticarete gelişmesine olanak sunmuştur. İlk Çağ'da Anadolu'da tahıl ve hayvan ürünlerinin, zeytinyağının, değerli taşların (obsidyen ve süs taşları) ve madenlerin ticareti yapılmıştır.
- ④ İlk Çağ'da kurulan Anadolu medeniyetlerinin büyük çoğunluğu korunaklı sahalarda veya surlarla çevrili bölgelerde kurulmuştur. Medeniyetler arasındaki çekişmeler ve savaşlar, söz konusu medeniyetlerin yıkılmasına da neden olmuştur. Anadolu'ya çevre bölgelerden gelen istilacı gruplar da medeniyetlerin zayıflamasına etkili olmuştur. Bundan dolayı Anadolu medeniyetleri, savunmaya her zaman büyük önem vermişlerdir. Savunmada ana unsurlar boğazlar, yerleşim alanları, limanlar, ticaret yolları, kale ve sur içleri olmuştur.

Etkinlik No.: 8

Yönerge

1. Lidyalıların başkenti Sardes'in bulunduğu bölge iklim açısından uygun konum avantajını sağlamaktadır. Verimli tarım ovaları, Gediz Nehri'nin varlığı ve Akdeniz iklim koşullarından dolayı ülkenin ekonomik gelişimi daha hızlı olmuştur.
2. İnsanlık tarihi boyunca yerleşim alanları su kenarlarında ve yakınında kurulmuştur. Bunun temel nedeni canlıların temel ihtiyacı olan suyun kolay şekilde temin edilmek istenmesidir. Ayrıca İlk Çağ Anadolu medeniyetlerinin temel geçim kaynağını tarım oluşturmuştur. Tarımsal üretim için de sulama kanalları kullanılmıştır. Bunun en güzel örneklerinden biri Van ilimizdeki Urartulara ait olan Şamram Kanalı'dır.
3. İlk Çağ Anadolu medeniyetlerinde tarımsal üretim dışında ticaret ve madencilik faaliyetleri de yapılmaktaydı. Haritada gösterilen Anadolu medeniyetleri içinde ticaret faaliyetinin en iyi geliştiği devlet Lidyalılarıdır. Lidyalıların deniz kıyısının yakınında kurulmuş olmaları, Ege Bölgesi'ndeki dağların doğu-batı yönünde uzanması, bundan dolayı kıyı ile iç bölgeler arasında ulaşımın daha kolay olması ticaretin gelişmesine katkı sağlamıştır. Ege kıyılarında deniz ticareti de yapan Lidyalılar başkentlerinden başlayan ve Mezopotamya bölgesindeki Sus'a kadar uzanan Kral yollarını yapmışlardır.
4. Aynı bölgede farklı tarihlerde kurulmuş medeniyetler, kuruldukları bölgede benzer stratejiler oluşturmuşlardır. Hattuşaş ve Gordion'un kıyı bölgesi yerine Anadolu'nun merkezi kısımlarında başkent konumunda bulunması güvenlik nedeniyledir. Ayrıca İlk Çağ'da ulaşımın fazla gelişmemiş olmasından dolayı ulaşım güzergâhlarının merkezine yakın olma isteği de medeniyetlerin başkent seçiminde etkili olmuştur. Başkentimiz Ankara için de aynı özellikler geçerlidir.

Etkinlik No.: 9

1. Yönerge

1.

1, 3, 11	Balıkçılık
----------	------------

7, 8, 12, 13	Yer altı kaynakları
--------------	---------------------

13, 10	Bitkisel üretim
--------	-----------------

4, 5, 13, 10	Büyükbaş hayvancılık
--------------	----------------------

2, 6	Ormancılık
------	------------

10, 12	Küçükbaş hayvancılık
--------	----------------------
2. 5, 10 ve 13 numaralı alanlar sanayi üretim bölgesi içerisinde yer alır. Bu alanlarda bulunan gelişmiş ülkeler, yeterli sermaye ve teknolojik altyapıya sahip olduğu için elde ettiği ham maddeleri en verimli şekilde değerlendirerek üretim yaparlar. Dolayısıyla bu ülkeler, ham maddeleri kendi ülkelerinden temin edebileceği gibi başka ülkelerden de temin edebilir. 13, 7, 9, 8 ve 10 numaralı alanlar enerji üretim bölgesinde yer alır. Petrol, doğal gaz ve kömür gibi fosil kökenli yer altı kaynaklarının bulunduğu bu yerler, önemli ham madde alanlarıdır.
3. 13, 7, 9, 8, 5, 11 ve 10 numaralı alanlar ise nüfusun yoğun, gelişmişliğin de normalin üzerinde olduğu en geniş pazar alanlarını oluşturur.

2. Yönerge

1. Teknoloji, ulaşım ve iletişim sistemlerinin gelişip yaygınlaşmasının yanı sıra ticaretin hızlı bir şekilde ve daha uzak yerlere yapılmasını sağlamıştır. Böylece dünya üzerindeki ticaret, hem hız hem de etki alanı bakımından önemli bir aşama kaydetmiştir. Ancak ticaretin yoğunlaştığı bölgelere bakıldığında nüfusun yoğun, gelişmişliğin de normalin üzerinde olduğu görülmektedir. Bu alanlar, yeterli sermaye gücü ile teknolojik altyapı ve tüketici nüfusu barındırmaktadır.

Etkinlik No.: 10

Yönerge

1. Denizcilik faaliyetlerinde gelişmiş bir ülke olan İngiltere, coğrafi keşiflerle zengin doğal kaynaklara sahip birçok ülkeyi sömürgeleştirmiştir. Bu tür ülkelerin doğal kaynaklarını önce yelkenli gemiler, daha sonra da buharlı gemilerle İngiltere'ye getirerek kullanmıştır. Bir ada devleti olan İngiltere, Avrupa ana karasına göre elverişli bir coğrafi konuma sahiptir. Bu durum, 19. yüzyıla kadar ana karada görülen derebeylik mücadelesi, mezhep çatışmaları, savaşlar gibi siyasi ve sosyal karışıklıklardan etkilenmemesini sağlamıştır. Avrupa'ya göre daha özgür bir ortama sahip olması birçok bilim, sanat ve fikir insanının İngiltere'ye yerleşmesine ve burada mesleğini özgürce icra etmesine zemin hazırlamıştır.
2. Sanayi merkezlerinin oluşmasını sağlayan dokuma fabrikalarıdır. Su gücüne dayalı makinelerde üretimin yapıldığı fabrikalar, ilk önce akarsu kenarlarına kurulmuştur. İlerleyen yıllarda ise sanayi merkezleri, buharlı makinelerin icat edilmesiyle kömür madenlerine yakın alanlara kurulmaya başlandı.
3. İngiltere'deki en önemli enerji kaynağı olan kömür, hem demir yolunda hareket eden araçlara güç sağlamış hem de demir yollarıyla çok uzak bölgelere götürülmüştür. Böylece İngiltere'de bu enerji kaynağına dayalı fabrikalar hem büyümüş hem de uzak yerlere kadar yayılmıştır.
4. Sanayi Devrimi'nin ilk aşamasında buhar, kömür ve demirin ortak kullanımı demir yolu çağını da açmıştır. Kömür; yalnızca demir yolunda hareket eden araçlara güç sağlamakla kalmamış, aynı zamanda bu yolla çok uzak bölgelere de ulaşmıştır. Böylece İngiltere'de kömürle çalışan makinelerin bulunduğu fabrikalar hem büyümüş hem de uzak yerlere kadar yayılmıştır.
5. 1700'lü yılların başında İngiltere nüfusunun az bir kısmı, ülkenin güneyinde bulunan şehirlerde yaşıyordu. Sanayileşmeyle birlikte İngiltere'de maden kömürü yataklarının yer aldığı sanayi merkezlerine doğru göçler başladı. Göçlerin kırsaldan şehirlere doğru da hızlanmasıyla İngiltere, bir tarım ülkesinden sanayi ülkesine dönüşmeye başladı.
6. Sanayi Devrimi'ne kadar İngiltere de diğer ülkeler gibi tarım toplumuydu. Ancak ülkede hızlı sanayileşmeyle birlikte kırsal alandan şehirlere doğru yoğun göçler yaşanmıştır. Böylece tarım sektöründe çalışanların oranı azalırken sanayi sektöründe çalışanların oranı ise hızla artmaya başlamıştır. Günümüzde de dünyanın sanayileşmiş ülkeleri arasında yer alan İngiltere'de makine kullanımının artması tarımsal nüfusu azaltmış, sanayi ve hizmet sektörünün gelişmesiyle de bu alanlarda çalışan nüfus artmıştır.

Etkinlik No.: 11

Yönerge

1. BM iki şekilde fon sağlar: Üye ülkelerin mecburi ödemeleri ve gönüllü katkılar ile Örgüt'ün 193 üyesinin her biri, BM'nin düzenli operasyon bütçesinin ve barış kuvvetleri bütçesinin belirli bir yüzdesini ödemek zorundadır. Bu rakamlar karmaşık bir formülle hesaplanır. Neticede ABD'nin genel bütçenin %22'sini, barış kuvvetleri bütçesinin %28'ini ödemesi gerekir. Bunlar herhangi bir ülkenin ödediği en yüksek oranlar olarak karşımıza çıkar.
2. DSÖ'nün tüzüğünde kuruluş amacı, "tüm insanların mümkün olan en yüksek sağlık düzeyine ulaşmaları" olarak belirtilir. Örgüt, bu amacı gerçekleştirmek üzere uluslararası sağlık çalışmalarının koordinasyonunu ve eş güdümünü sağlar. Politikalarını ülkelere dayatma yetkisi olmayan DSÖ, hastalıkların önlenmesi ve alınacak önlemler konusunda hükümetlere tavsiyelerde bulunur. Bu kapsamda COVİD-19 aşısının tüm dünya ülkelerine eşit dağıtılması konusundaki uyarıları, önemli bir farkındalık oluşturma çalışmasıdır.
3. Temel amacı, mültecilerin haklarını ve refahını korumaktır. Bir noktada evlerine gönüllü dönüş, yerel entegrasyon (uyum) ve üçüncü bir ülkeye yerleştirme seçenekleri ile her bireyin sığınma talebinde bulunma hakkını kullanabilmesini ve başka bir ülkede mülteci olarak güvenli bir şekilde barınabilmesini sağlamak için mücadele eder. Yaklaşık elli yıllık bir zaman diliminde 50 milyon kadar insanın hayatlarına yeniden başlamasına yardım etmiştir. Ayrıca UNHCR'nin yetki alanı içerisinde vatansız kişilere yardım etmek de vardır.
4. Bu konu hem UNHCR'nin hem de UNICEF'in çalışma alanı içerisinde yer almaktadır. Uluslararası Çocuk Hakları Sözleşmesi uyarınca üye ülkelerin yetkisi altındaki tüm yerlerde çocukların eğitim hakkını garanti altına alma yükümlülüğü söz konusudur. İlgili örgütler bunun takibini yapıp istatistiğini tutarak gerekli önlemleri alır.
5. Bir devlet, Çocuk Hakları Sözleşmesi'ni onayladığında uluslararası hukuk çerçevesinde bunu uygulama yükümlülüğü altına girmiş olmaktadır. Uygulama, taraf devletlerin Sözleşme'de çocuklara tanınan bütün hakların kendi egemenlik alanlarında yaşama geçirilmesini sağlayacak önlemleri aldıkları süreci kapsar. Çocuk Hakları Sözleşmesi'nin 4. maddesi, taraf devletlerden Sözleşme'de yer alan hakların yaşama geçirilmesi için gerekli bütün yasal, idari ve diğer önlemleri almalarını talep etmektedir. Sözleşme'ye göre uygulamada esas yükümlülük devlete aittir. Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Komitesi yukarıda söz edilenlere ek olarak etkili bir uygulama için gerekli önlemleri belirlemiştir. Bunların arasında hükümette, parlamentoda, yargıda ve her kademede özel yapılanmanın ve izleme sistemlerinin oluşturulması, eğitim ve diğer etkinlikler de yer almaktadır.
6. Konsey'in karar alma sürecini ve hareket kabiliyetini hızlandırmak için sınırlı sayıda belirlenmiş üyeler, aynı zamanda Birleşmiş Milletler'in kurucu üyeleridir. Öğrencilerin bilgi birikimine ve yorumlama kabiliyetine göre cevaplar farklılık gösterebilir.
7. Öğrencilerin bilgi birikimine ve yorumlama kabiliyetine göre cevaplar farklılık gösterebilir.

Etkinlik No.: 12

Yönerge

1. Bölgesel ekonomik iş birliği, dış ticareti artırarak ve kaynak dağılımını etkinleştirerek üye ülkelerde refah artışına katkıda bulunabilir. Hiçbir ülkenin etrafına yapay duvarlar örüp tek başına yaşamasının mümkün görünmediği bu süreçte ülkeler, ikili ve çok taraflı bir iş birliği arayışları, bir uluslararası ekonomik bütünleşme ya da bölgesel nitelikli bir ekonomik iş birliği içerisinde olmayı hedeflemektedirler.
2. Bu örgütlere katılan ülkeler arasında ticari anlamda yapılan anlaşmalar, taraflar arasında ticareti serbestleştirmenin yanında geliştirmeyi ve ortak hareket edilebilecek noktalar üzerinde çalışmayı amaçlar. Ayrıca taraf ülkeler arasında ticareti engelleyen tarife ve kota gibi uygulamaların kaldırıldığı, ticareti kısıtlayan veya engelleyen gümrük vergileri ve tarife dışı engellerin kaldırılması nedeniyle malların serbest dolaşımının sağlandığı ortamlar oluşturur. Böylece ülke ekonomilerinin canlanmasına katkı sağlar.
3. Öğrencilerin bilgi birikimine ve yorumlama kabiliyetine göre cevaplar farklılık gösterebilir.
4. Ülkelerin birbirlerine duydukları güveni geliştirmeye ve birbirlerinin sorunlarına anlayışla yaklaşmalarına yardımcı olmaya; üye ülkeler arasında ekonomik, sosyal, kültürel, bilimsel ve teknik alanlarda aktif iş birliğini güçlendirmeye; geliştirmekte olan diğer ülkelerle iş birliğini güçlendirmeye ve üyeler arasında ortak çıkar alanlarında ve uluslararası platformlarda dayanışmayı geliştirmeye katkı sağlar.
5. Ticari ve ekonomik iş birliğini kolaylaştırdığından komşu olmak önemlidir. Fakat bu örgütlerin kuruluşunda tarihi, dini ve kültürel ilişkiler ve ortaklıklar da belirleyici olabilir. Avrupa Birliği ve NAFTA örnek verilebilir.
6. Bölgesel örgütlerin temel amaçları arasında bölgesel güvenlik ve istikrara güç katmak, üye devletlerin bağımsızlık, toprak bütünlüğü ve egemenliklerini sağlamak, adil ve demokratik bir dünya düzeninin oluşturulmasına katkıda bulunmak yer alır.

Etkinlik No.: 13

Yönerge

1. Yağmur ormanlarının devamlılığını sağlayan tohumların çok büyük bir kısmı orangutanların dışkılarıyla taşınır. Dolayısıyla orangutanlar yağmur ormanlarının devamlılığı için hayati bir rol oynar.
2. Palm yağı üretimi, Borneo ve Sumatra erozyonun ve su kirliliğinin başlıca nedenleridir. Bölgede yağın şiddetli yağmurlar, yok edilen ormanların da etkisiyle toprağı süpürmek ve erozyonu artırmaktadır.
3. Bölgedeki tropikal ormanlar, 90 ila 140 milyar ton karbonu muhafaza ederek küresel iklimin istikrarına büyük katkı sağlamaktadır. Ormanların tahrip edilmesi ve palm yağı üretiminde ortaya çıkan atıkların, kerestelerin yakılması ve hatta bunların bir kısmının yangınlara dönüşmesi sonucu ortaya çıkan duman, atmosfere ciddi miktarda sera gazı salınmasına neden olmaktadır. Atmosferdeki sera gazları güneş ışığının Dünya'ya ulaşmasını engellemez ama Dünya'dan yansıyan kızılötesi ısıyı engeller. Böylece Dünya ısınır. Küresel ısınma dediğimiz bu süreç kuraklığın artması, ekstrem hava olaylarının yaşanması gibi olumsuz sonuçlar doğurur.
4. Tropikal ormanların yok edilmesi birçok ilacın etken maddesinin de artık yok olması demektir. Palm ağacı çiftliklerinin kurulması ile tek tip ağaç yetiştirilmeye başlanmakta ve bölgenin zenginliği yok olmaktadır. Söz konusu ilaçların üretimi de bu sebepten risk altındadır.
5. Önlem alınmadığı takdirde küresel ısınmaya bağlı olarak yağışlar azalacak, kuraklık ise artacaktır. Bu durum, olası orman yangınlarını artıracak bir tehdittir.
6. Bölge halkının yaşam alanına ve yaşam düzenine olumsuz etkileri olan bu durum, aynı zamanda bölgede yaşayan insanlar için bir istihdam alanı oluşturmaktadır. Ormanların kullanımının sürdürülebilir olması ve palm çiftliklerinin kontrollü üretim alanı oluşturması, gelecekte oluşabilecek tehlikeleri azaltarak bölge halkının kazancına olabilir.
7. Çevre kirliliği sınıflandırmasında yer alan birçok kirliliğin oluşumuna etkisi vardır. Atmosferin kirlenmesi, suların kirlenmesi, toprağın kirlenmesi, iklimsel değişimler örnek olarak verilebilir.

Etkinlik No.: 14

Yönerge

1. 18 ve 19. yüzyıllarda yeni buluşların üretimi etkilemesiyle gerçekleşen Sanayi Devrimi, kentleşmenin yanı sıra toplumlarda sosyal, ekonomik ve kültürel alanlarda önemli değişimlere neden olmuştur. Bu değişimin en ciddi etkileri de çevre üzerinde olmuştur. Günümüzde özellikle sanayileşmenin neden olduğu çevre sorunları, sanayileşen ve sanayileşmekte olan ülkelerde tehlikeli boyutlara ulaşmıştır. Bu bağlamda sanayileşmenin daha az görüldüğü ülkeler ile sanayileşmede önde giden ülkeler arasında çevre kirliliği ve çevre sorunları bakımından çok büyük farklılıklar vardır.
2. Bir tekstil ürününün bize ulaşabilmesi için üretim aşamalarının her birinde doğaya verilen zarar birbirinden farklıdır. Örneğin ürünün tasarım aşamasında elektrik ve su kullanımı ile su kaynaklarına ve havaya, üründe kullanılan malzemenin yetiştirilmesi esnasında gübre ve zirai ilaç kullanımı ile toprağa ve yer altı sularına, üretim aşamasında enerji kullanımından dolayı havaya ve su kaynaklarına, ürünün dağıtım aşamasında araçlarda fosil yakıt kullanımı ile havaya zarar verilmektedir. Kısacası bir ürünün üretim aşamalarının her birinde çevre kirliliğinin neredeyse her türüne sebep olunmaktadır.

3. Videoda imalatını izlediğimiz bir tişörtün ağırlığı ile diğer kıyafetlerin ağırlığı aynı değildir. Kıyafetlerin ağırlığı arttıkça üretim aşamasında doğaya verdiği zarar da artmaktadır. Ürünün imal edilmesi esnasında kullanılan su miktarı ve enerji miktarının artması çevreye verdiği zararı da artırır.
4. Tarımsal üretim esnasında toprak işlenir. Bu kapsamda ürünün verimini artırmak ve hastalıklardan korunmasını sağlamak için çeşitli kimyasallar kullanılır. Uzun vadede kullanılan bu kimyasallar ve yapay gübre toprağın telafisi mümkün olmayan bir zararlara uğramasına, yine üretim aşamasında yapılan hatalı sulama teknikleri de toprağın çölleşmesine neden olabilir. Bu etkiler, zamanla toprağın ölmesi ve toprakta artık ürün yetiştirilememesi şeklinde olumsuz bir tabloyla bizi karşı karşıya bırakabilir.
5. Bu soruya verilecek cevaplar, öğrencinin bilgi birikimine ve yorumlama kabiliyetine göre farklılık gösterebilir.

Etkinlik No.: 15

Yönerge

1. Grafikte belirtilen kömür ve petrol, rezerv miktarı ve kalan ömürleri bakımından karşılaştırıldığında petrolden yaklaşık 4 kat fazla rezerve sahip olan kömürün, kalan ömrü bakımından da petrolden yaklaşık 2 kat fazla olduğu söylenebilir. Bu durum, petrolün kömüre göre daha fazla enerji üretmesinden kaynaklanmaktadır.
2. Grafikte verilenlerin dışında kalan diğer yenilenemez enerji kaynağı nükleer enerjidir. Nükleer enerji radyoaktif elementlerden oluşan çekirdek kaynaklı yenilenemez enerji kaynağıdır.
3. Fosil kaynaklı yakıtların tükenebilirliği göz önünde bulundurulduğunda enerji üretimi için kullanılacak alternatif kaynaklar; rüzgâr, güneş, biyokütle, hidrolik, hidrojen, jeotermal, gelgit, dalga ve akıntılarının oluşturduğu enerji kaynaklarıdır.
4. Yenilenemez enerji kaynaklarının kullanımı doğal ve beşerî çevrede oldukça fazla tahribat yaparken yenilenebilir enerji kaynağı kullanımında bu tahribat daha azdır.
5. Doğal kaynakların sürdürülebilir kullanımında bireylere düşen sorumluluklar:
 - Kâğıt, plastik, pet, cam ve piller kullanıldıktan sonra ayrı toplanmalı, bu tür malzemelerden üretilen ambalajlar yerine geri dönüşebilir ve doğa dostu malzemeler seçilmelidir.
 - Su ve elektrik enerjisi gereksiz tüketilmemelidir.
 - Hava kirliliğini artırmamak için doğa dostu yakıtlar seçilmelidir.
 - Satın alınan ürünlerin doğaya zarar vermeyen, fazla ve zararlı atık oluşturmayan ve yeniden kullanılabilen maddelerden yapılmış ya da bu tür maddelerle ambalajlanmış ürünler olmasına dikkat edilmelidir.
 - Evsel atıkları azaltmak ve verimli hâle getirmek için evlerimizde geri dönüşüm kutuları oluşturmalıyız.

Etkinlik No.: 16

Yönerge

- ① Karadeniz'in en önemli potansiyeli, sahip olduğu su varlığıdır. Bu potansiyelden hidroelektrik enerji üretiminde yararlanılabilir. Ayrıca bölgenin yüksek alanlarında rüzgâr potansiyeli fazladır. Bu alanlarda da rüzgârdan yararlanılarak enerji elde edilebilir. Bir de yıl boyunca güneşten gelen ısıнын değerlendirilmesiyle enerji üretilmesi mümkündür.
- ② Hidrojenin yenilenebilir enerji kaynağı olarak revaçta olmasının nedenleri:
 - Karbon içermeyen temiz bir enerji kaynağı olması
 - Bol ve tükenmeyen bir kaynak olması,
 - Taşınma sürecinde engelleyici sebeplerin olmaması ve uzun mesafelere kolaylıkla taşınabilir olması,
 - Her yerde (sanayi, konut, taşıt vb.) kullanılabilir olması.
- ③ Hidrojenin kullanım alanları:
 - Yakıt pili olarak kullanılmasının yanı sıra konutların ısıtılmasında, elektrik üretiminde, taşıtlarda ve savunma sanayinde kullanılır.
 - Hidrojen yanmalı motor teknolojisi ile ulaşım sisteminde de kullanılabilir.
- ④ Hidrojen üretimini sınırlandıran faktörler:
 - Maliyeti yüksek olması,
 - Kodları ve standartlarının eksik olması,
 - Satış sonrası desteğin eksik olması,
 - Hidrojene dönüşümün pahalı olması.

Etkinlik No.: 17

Yönerge

- ① Karbondioksit, ısıyı tutma özelliğine sahip olan sera gazlarından biridir. Atmosferde doğal olarak bulunan bu gazın dünyadaki sıcaklıkların dengede kalmasında önemli bir işlevi vardır. Ancak insanlar tarafından atmosfere salınan karbondioksit miktarının artması, daha fazla sıcaklığın tutulmasına ve dünya üzerinde genel ortalama sıcaklıkların artmasına sebep olmaktadır. Grafik 1 ve 2 incelendiğinde atmosferdeki karbondioksit artışı ile sıcaklık ortalamaları arasında bir paralellik olması da bu durumu kanıtlar niteliktedir.
- ② Grafik 3'te ilk sıralarda gelişmişlik düzeyinin fazla olduğu ülkeleri görmekteyiz. Grafik 4 ile bağlantı kurarak bu ülkelerde enerji üretiminin, endüstriyel işlemlerin ve ürün kullanımının, tarımsal üretimin ve atıkların fazla olduğu sonucuna varabiliriz. İlk sıralarda yer alan Çin, ABD, Avrupa Birliği ülkeleri, Hindistan ve Rusya gibi ülkelerde sanayi üretimi yoğun yapılmaktadır. Üretimde yenilenebilir enerji kaynaklarından ziyade fosil yakıtların daha yoğun kullanıldığı, ormansızlaşmanın ve arazi kullanımında değişikliklerin fazla olduğu, bunun sonucunda da atmosfere daha çok CO₂ salındığı sonucu çıkmaktadır.
- ③ Grafik 1'de atmosferdeki CO₂ miktarının artış eğiliminde olduğunu görmekteyiz. Grafik 2'de mavi ile gösterilen kısımda küresel sıcaklıkların artış eğiliminin devam etmekte olduğu görülmüyor. Dünyadaki üretim ve tüketimin her geçen gün artması, bunlara bağlı olarak fosil yakıt tüketiminin de artması, ormanların azalması, küresel ısınmanın devam edeceği sonucunu vermektedir.
- ④ Günümüzde küresel ısınmayla beraber sel, fırtına, kasırga, tayfun, hortum, kuraklık gibi doğal afetlerin sayılarında artış görülmektedir. Küresel ısınmayla artan bu doğal afetler birçok can ve mal kaybına sebep olmaktadır. Nijerya, Japonya, Sudan ve Yemen'de meydana gelen sellerde yüzlerce kişinin hayatını kaybetmesi bu duruma örnek verilebilir. Filipinler'de kasırga, ABD'de orman yangınları da çok büyük zararlara yol açtı. Ayrıca tropikal bölgelerde fırtınaların görüldüğü yerlerde farklılıklar meydana gelmeye başladı. Hindistan'da Himalayalardan koparak baraja düşen buzul, can kayıplarına sebep oldu. Meydana gelen tüm bu meteorolojik afetler ve daha fazlası küresel ısınmayla birlikte artarak şiddetlenmektedir.

Etkinlik No.: 18

Yönerge

- ① Kuzey Amerika ve Asya kıtalarında insanlar tarafından akarsulara karıştırılan atıklar, Pasifik Okyanusu'na ulaşmakta buradan da akıntılar yoluyla Pasifik açıklarına kadar taşınmaktadır. Büyük Pasifik Çöp Alanı'nı meydana getiren malzemenin %80'i Asya ve Kuzey Amerika'dan gelmektedir. Kuzey Amerika'dan gelen atıkların altı yılda, Japonya ve diğer Asya ülkelerinden gelenlerin ise bir yılda okyanusa ulaştığı tespit edilmiştir. Kalan %20'lik oran, gemi ve petrol platformlarından bırakılan atıklardan oluşmaktadır. Çeşitli yollarla bölgeye ulaşan atıklar, Hawaii ve Kaliforniya arasında akıntıların etkili olmadığı alanda birikmektedir.
- ② Sanayi ve teknolojinin gelişmesiyle dünyada petrolden üretilen plastik ve tek kullanımlık malzemeler, her geçen gün daha da artmaktadır. Bu durum atık miktarında artışa, petrolden üretilen ürünlerin doğada yok olma süreleri uzun olduğu için de daha fazla kirliliğe sebep olmaktadır. Örneğin strafor 5000 yıl-2 milyon yıl, cam şişe 4000 yıl, plastik 1000 yıl, poliüretan 1000 yıl, bebek bezi 550 yıl, plastik tabak 500 yıl, pet şişe 400 yılda doğada yok olmaktadır. Plastiğin 1862 yılında icat edildiğini düşünürsek bahsettiğimiz ürünlerden hiçbirisi yok olmamıştır.
- ③ Görsel 3'te de görüldüğü gibi deniz canlıları, insanların denizlere attığı atıklar içerisinde yaşamaktadır. Nesli tükenmekte olan deniz kaplumbağaları denizlere atılmış balıkçı ağılarına takılarak ya da plastik atıkları yiyerek ölmekte, albatroslar ise plastik atıkları hem kendileri yemekte hem de yavrularına yedirmektedir. Sonuç olarak bu ve bunun gibi canlılar hayatlarını kaybetmektedir. Bunların dışında denizlerde 5 milimetreden daha küçük olan mikro-plastikler bulunmaktadır. Deniz canlıları, mikro-plastikler ve zehirli kimyasallar yüzünden yok olmaktadır. Deniz canlılarının maruz kaldığı bu kimyasal atıklara insanlar da deniz canlılarını tükettiği için dolaylı olarak maruz kalmaktadır.
- ④ Çevremizi kirlüten de bundan etkilenen de temizleyecek olan da yine bizleriz. Bu nedenle "Çevremizi temiz tutmalıyız." prensibini yaptığımız çalışmalarla insanlara hatırlatmak ve kazandırmak asıl hedefimiz olmalıdır.

Etkinlik No.: 19

Yönerge

- ① Geleneksel atık yönetimi; atıkların depolama, toplama, taşıma ve bertarafını (düzenli depolama ve yakma) içeren sistemlerdir. Bu sistemlerde geri dönüşüm, yeniden kullanım ve atık azaltma gibi araçlar fazla dikkate alınmamaktadır. Modern atık yönetiminde ilk kural, atık üretiminin önlenmesi ve dolayısıyla kaynakların korunmasıdır. Atıklar yok edilmesi gereken çöpler değil, geri kazanılması gereken kaynaklar olarak değerlendirilmektedir. Modern katı atık yönetimi; atık üretiminden kaçınmak, atık üretiminin kaçınılmaz olduğu durumlarda atıkları geri kazanmak, geri kazanılması mümkün olmayan durumlarda atıklardan enerji üretmek ve nihai olarak atığın çevresel açıdan optimal seçenikle bertaraf edilmesi aşamalarına dayanmaktadır. Bu yöntem çevreye en az zarar verdiği için sürdürülebilir çevre açısından en uygundur.
- ② Haritadaki ülkelere bakıldığında geri dönüşüm oranı yüksek olan ülkelerin gelişmiş ülke sınıfında oldukları görülmektedir. Bu nedenle gelişmişlik ile geri dönüşüm arasında doğru orantı vardır. Bilimsel ve teknolojik gelişmenin yanı sıra çevre duyarlılığının yüksek olduğu toplumsal yapı, gelişmiş ülkelerde geri dönüşüm oranını artırmaktadır.
- ③ Geri dönüşüm oranı yüksek ülkelere doğal kaynakların sürdürülebilir yönetildiği söylenebilir. Bu sayede kullanılan malzemeler yeni ürünlere dönüştürülerek doğal kaynak tüketimi azaltılır. Kullanılan malzemelerin geri dönüştürülmediği durumlarda madencilik ve ormancılık yoluyla topraktan taze ham madde temin edilerek yeni ürünler yapılır. Geri dönüşüm, önemli ham maddelerin korunmasına ve doğal yaşam alanlarının geleceğe aktarılmasına yardımcı olur. Üretim sürecinde geri dönüştürülmüş malzemelerin kullanılması, ham maddelerden yeni ürünler üretmek için gerekli olandan çok daha az enerji harcanmasını sağlar. Bu sayede hava, su, toprak kirliliği ve sera gazı salınımı azalır. Gelişmiş ülkelerin birçoğu ham madde ithalatçısı konumundadır. Geri dönüşüm sayesinde ülkeler, doğal kaynaklarını korurken ham madde ithalatını azaltır ve milli ekonomiye gelir sağlar. Ayrıca geri dönüşüm; yeni istihdam alanlarının oluşması, gereksiz enerji kullanımının ve atık depo alanlarının azalması, gıda atıklarının kompost işlemi ile gübreye dönüştürülmesi vb. etmenlerle milli ekonominin güçlenmesine katkı sağlar.
- ④ Türkiye'deki geri dönüşüm oranı %13'tür. Geri dönüşüm oranı yüksek ülkelere göre bu oran düşüktür. Türkiye'nin geri dönüşüm oranının artırılabilmesi için alınması gereken önlemler şu şekilde sıralanabilir:
 - Öncelikle toplumdaki çevreyi koruma bilinci diri tutulmalıdır.
 - Geri dönüşümde temel safha atıkların kaynağında ayrıştırılmasıdır. Bu nedenle atıklar mutlaka ayrıştırılarak geri dönüşüm kutularına atılmalıdır. Bu kapsamda belediyeler, geri dönüşüm kutu sayılarını artırmalı ayrıca sıkça kullanılan alanlara (piknik yeri, park, plaj vb.) geri dönüşüm kutuları koymalıdır.
 - Daha etkin atık toplama sistemi kurulmalıdır.
 - Kamu kurumları, özel kurumlar ve vatandaşlar; vergi indrimi, çevre ödülleri vb. şekillerde geri dönüşüm için teşvik edilmelidir.
 - Elektronik entegre sistemler (atık takip sistemi vb.) ve CBS ile geri dönüşümde elektronik bir altyapı oluşturulmalıdır.
 - Geri dönüşüm tesis sayısı artırılmalıdır.